

KAITSC KODU

№ 3 1936

FRANZ
ROSMANN

Hind 30 s.

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/2 a. 3 kr.,
1/4 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: ä üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väline kaas 80 kr., sise-mised 60 kr.

Nr. 3

1936

SISUKORD:

- E. Jalak:* Suur vastutus.
E. H. Truuvvere: Kindla rahvavalitsusliku korra poole.
A. Peel: Tartu kooliõpilased kaitseliidus ja vabadussõjas.
Toomas Kivi: Meie mehed teel Ga Pa'sse.
Kuidas elas ja töötas Jaan Poska. Kroonikat.
A. P.: Saaremaa maleva mereüksuste kaitseliitlaste kursused.
H. Tombach: Lennuasjandusest.
Al. Valdur: Kolmekümne aasta eest.

Igale perenaisele hea ja odav õmblusmasin

Võistlemata odava hinnaga ostate

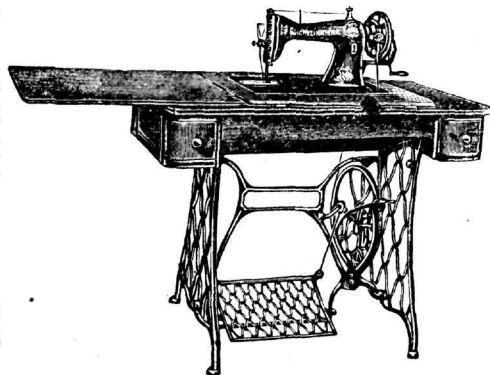
Nõuk. Vene õmblusmasina „Goschweimaschina“

Nõuk. Vene õmblusmasinad

on valmistatud kõige paremast materjalist, parimate asjatundjate juhatusel, on vaikse, kerge käiguga ning teevad peene, ühetasase õmbluse

„Goschweimaschina“ masinad

on enne turulesaatmist põhjalikult proovitud ja võistlevad julgesti maailma parimatega.

Tagavaraosad saadaval kõigis müügikohtades.

Esindaja Eestis M. NARITS & Ko

Tallinn, V. Posti 5, tel. 446-68

MÜÜGIKOHAD:

- O.-ü. Esto-Muusika, TALLINN, Viru 2
TARTU, Aleksandri 2
PÄRNU, Rüütli 41
VILJANDI, Lossi 14
Aug. Taal, VÖRUS, Tartu tän 15
Petserimaa üh.-pangamaja, PETSERIS
Joh. Tibbing, NARVAS, Joala 15
M. Ellert, RAKVERES, Tallinna tän. 16
Järva Majandusühisus, PAIDES
A. Schmidt, JÕHVIS
V. Schmidt, TAPAL
H. Känd, RAKKES
A. Koomann, LIHULAS
Vennad Neumannid, TÕRVAS
J. Goldberg, AHJAS
Pärnu Majandusühisuse osak., VIGALAS
A.-s. „Bergmann“, KURESSAARES
Majandusühisus, LAIMJALAS
JÕGEVAL

Haitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 3

Tallinnas, laupäeval, 8. jaanuaril 1936

XII aastakäik

SUUR VASTUTUS

MIDA TÄHENDAVAD EESTI VÄLISELE JULGE-
OLEKULE RAHVAHÄÄLETUSE „EP'd“ NING „JAH'id“

Paari nädala pärast toimuv rahvahääletus on meie rahvale kahtlemata otsustavamaid momente iseseisvuse kestes. Otsus, mille siis anname, on kaaluvaim ja määrab meie riikliku tuleviku kauaks ajaks. Seepärast paneb eelseisev otsustamine kõigile hääleõiguslikele kodanikele ka suure vastutuse, millest peame olema teadlikud. Ei ole vist liialdus ütelda, et 23., 24. ja 25. käesoleva kuu päevade tähtsus Eestile ja ta iseolemisele on võrreldav ainult vabadussõja omaga. Nagu siis tuli Eesti rahval visata veristele kaaludele kogu oma ühtekuuluvuse tunne sisemise, füüsilise ja materjaalse jõu vabaks ja iseseisvaks saamise hinnaks, nii tuleb nüüd kogu Eesti kodanikel oma otsusega tõendada enda iseseisvuse, riikliku püsimise ning iseolemise tahet ning selle küpsust.

Seda peab meenutama iga kodanik lähenedes jutus või mõttes rahvahääletuse küsimusele. Siin kas kergel käel, mõne isikliku või mineviku vimma pärast otsustamine oleks lihtsalt enda kodanikuvastutuse ning -kohuste andestamatu — et mitte ütelda kuritegeline — ja saatuslik unustamine.

*

Vana tõde on: iseseisvuse saavutamine on kergem kui selle säilitamine. Meie olgugi ohvriterikast ja endsalgavat vabadussõda soodustasid suurel määral ka välised olukorrad: selleaegne rahvusvaheline seisukord ja suurvõimude kokkuvarisemine meie naabruses. Seda tõde võime julgesti tunnustada, ilma et see kuidagi vähendaks tunnustust meie rahvaväe sangarlikele pingutustele või meie selleaegsetele riigiloojatele ja -juhtidele. Kuid olukord ise oli siis juba kord sarnane, et need pingutu-

sed ja ohvrid võisid kanda vilja — meie saavutatud riikliku ja rahvusliku iseseisvuse näol.

Nüüdseks on aga maailmas palju muutunud. Riigid, kes sel ajal vinsklesid jõuetuse või sündimise krampides, on kasvanud vägevateks ja määravateks. Maailmapoliitika teed, mis siis pärastmaailmasõjaaegsel teatud rahvusvahelise romantismi perioodil näisid kindlalt ettemääratuina aastakümneteks ja -sadadeks — ning ikka hüüdsõnade järele: „eales enam sõda! igal rahval on õigus iseolemisele! kõik rahvastevahelised tülid lahendugu rahulisel teel ja õiglaselt! ükski rahvas ei tohi teisele sundida peale oma tahet!“ — need teed on nüüdseks jälle muutunud keerukaiks, neist on paljudel juhtudel loobutudki. Juba jälle tõstab pead endine jõu ja tugevama õigus, kuigi sagedasti teistsuguste nimetuste all ja ilusasti varjatuna.

Nagu vabadussõja ajal, pärastmaailmasõja oludes, meie asend soodustas iseseisvuse saavutamist, nii nõuab see meie asend nüüd meie iseseisvuse püsimiseks meilt suurimat sisemist tugevust ja ühtehoidmist.

Asetseb Eesti ju Euroopa „ilmastikunurgakeses“. Siis aga, vabaduse kättevõitmise ajal, see nurgake osutus haruldaselt soodsates tingimustes, nagu üteldud: idapoolne hiigleriik, kelle kutsumata hõlma alla olime surutud seni, võitles verist siseheitlust oma riigikorra eest ning ka rohketele frontidel välistegi vaenlaste vastu. Meie maa-alade taas-vallutamiseks ei jatkanud tal seepärast esiteks jõudu ega olnud see ka kuidagi kooskõlas nende põhimõttega, mis ta oli kuulutanud ise rahvaste vabanimisõigustena. Ning kui ta siiski saatis meie vastu meist arvuliselt ja materjaalselt mitu korda üle käivad sõjajõud, kaalus selle kõik

üles meie, alles iseseisvusele ärganud rahva suur ja võrdlematu sisemine ühtehoid vabadusvõitluse vaimustuses ning teadlik kangelaslikkus — omadused, millistega tema ise ei võinud just kiidelda.

Teine suurvõim, lääne poolt, kelle ihaldused ka käisid meie järele ning kes oligi püüdnud siin kanda kinnitada — lamas võidetuna liitlaste jalgade ees. Ta teatud ringkonnad polnud küll leppinud ilma pikema jututa taganemisega siit — nende arvates — saagimailt ning organiseerisid hästivarustatud sõjaväelisi „erarusikaid“, saates neid meie maad uuesti „vabastama“. Aga veel suurema vaimustusega ja otse õnnelikena, et ükskord ometi saame ka neile ajaloolistele vastastele kõnelda relvade keelel, võtsime vastu sellegi väljakutse ning andsime neile meie vabadussõja kangelaslikuma löögi.

Kahtlustamata ühtki lähemat või kaugemat naabrit, peame aga tunnistama, et oleme enda geograafiliselt asendilt jäänud endiselt Euroopa „Wetterwinkel’ks“, ilmastikunurgaks, kus ristlevad mitme riigi ning rahva huvid ja mida peetakse silmas mitte just omakasupüüdmatult. See on juba Balti ranniku ajalooline paratamatus. Ning käesoleva ajaloolise momendi iseloomustuseks on, et see huvide ristlemine on eriti praegu kartustäratavalt intensiivne.

Ei taha siinkohal pikemalt ega üksikasjalisemalt puudutada neid „Drang’e“ ja mõjutuskatseid, mis siia on viimastel aastatel ulatamas ühelt ja teiselt poolt. Mingem üksikasjades mööda ka mõnedes suurriikides päris evangeliumiks kuulutatud vallutamiskavadest, millest pole puudutatud ka meie oma territooriumi ning iseseisvusega. Kõik see ei ole käesoleva artikli raamide kohanegi. Kuid ometi jätame meeles tõiast, et niisuguseid kavatsusi peetakse võimalikeks meie suhtes ega kõnelda seejuures enam midagi iga rahva iseolemise ja enesemääramise õigusest.

Üldse Euroopa ja kogu maailm praegusel ajajärgul ja jõudude vahetuste ümberkujunemisel on nagu nikastumas oma senistelt nurkakividelt. On tekkimas uusi leppeid ja kombinatsioone asjaste vastasleeride vahel, kuna senised käsikäes käinud pöörduvad üksteisele seljaga ning lähevad vastaslaagritesse. Ühes sellega käib võidurelvastumine maal, merel ja õhus. Seda enam ei salatagi, vaid võetakse endastmõistetava tõiastjana teiste, poliitiliste, tõiastjade kõrval ning uute ja äkiliste tõiastjade ootel.

Et siiski määratella veidi lähemalt, tuletagem meeles vaid päris aksiomiks muutunud vastolu meie tähtsate maailmavaadete vahel läänest ja idast. Kumbki neist on avalikult kuulutanud teise oma peavaenlaseks. Kumbki peab teist vastaseks, kellega varem või hiljem tuleb paratamatult kokkupõrge. Kokkupõrge,

millist pole maailm näinud seni. Sest nüüdse Euroopa rahu on jagamatu: kui plahvatab kord ühes kohas, haaravad leegid suurema osa kogu mandrist kui mitte maailmast. Nende vastasvoolude vahel aga asetseme meie. Ning mõlemad vastaspoolel on nüüd vägevad oma jõus.

Kõik eelöeldu pole ainult teoreetiline arutelu, püüd ennustada või tontide maalimine. See on lihtne faktide konstateering, mida tuleb arvestada.

*

Vabadusvõitluse võidukale lõpule viimise üheks suuremaks pandiks oli meie rahva seekordne haruldane sisemine tugevus, ühtekuulumine püüetes ja sihtides. Ilma selleta poleks me suutnud end näidata väärikena selles suures heitluses ega saavutanud midagi. Sisemise ühtluse poolest olime siis kaugel üle oma vastastest.

Pärast rahutegemistki suutsid meie diplomaadid meie iseseisvusele tuua täieliku tunnustamise ainult seetõttu, et olime suutnud ja suutsime end kõigile näidata oma sihtides ja soovides ühinenud ning end vallitseda oskava rahvana ka ohtlikemal päevil.

Praegune maailmapoliitiline seisukord nõuab meilt jälle täielikku ühtehoidmist, suurimat riiklikku tugevust sisemiselt.

Endist, 1920. a., põhiseadust võib hinnata nii või teisiti. On tõiast, et tema kestes on saadetud palju korda, on ehitatud üles meie majandus, on kasvatatud üles uus iseseisvuseaegne inim põlv, on kasvatatud rahvasse iseolemise vajaduse äratundmine, on loodud ja on korraldatud, on kavatsatud ja on teostatud, on seatud sihte ja on saavutatud õige palju.

Ent samal ajal peame tunnistama, et on ülimalt heaks atestatsiooniks Eesti rahva riigiküpsusele tõiast, et endise põhiseaduse ajal ja valitsemisviisidega siiski nii palju oleme suutnud... Sest see põhiseadus oma tegelikes rakendamisviisides oli kõike muud, mitte aga otsustavaks selleks, mida väikeselt rahvalt ta iseseisvuse püsimiseks nõutakse: kindlat ja vääramatut rahva enesevalitsemist, tasakaalukat valitsemisviisi ning sisemist kindlust. Meie kõik teame, kuidas siis tegelik võim rahva käest valgus üksikute parteikoondiste monopoliks, kuidas tegelik rahva tahe väanati elukutseliste politiseerimisringkondade huvide mänguks, kuidas puudus vähimgi tasakaal võimude jaotuses ning kuidas kõige selle tagajärjel kodanikud ässitati vaenulikeks kildkondadeks ja täielikult oli kadumas lugupidamine rahvaesinduse, valitsuse ja ühes sellega meie riigi enese vastu üldse. Oli nagu suur laiali-valgumine.

Me olime suutnud küll võita kätte endale iseseisvuse, meie esindajad, kellele küll olime teinud sellise ülesande, ei osanud aga seda or-

ganiseerida. Ning saigi jälle kord tõeks eeltoodud lause: kergem on iseseisvust võita kui seda säilitada. Sest nüüd polnud enam tegu ühekordse ja kõiki vaimustava julgustükiga, vaid lõpmatu organiseerimisega ning organiseeritud olemisega kõigi võimalike pahede ja vaenlastegi vastu. Siin osutasid meie „valitud mehed“ mitte oma ülesannete kõrgusel seisvaiks.

Äratundmine sellest imbus rahvasse. Ning seda momenti kasutasid mõned ringkonnad vastutustundetult praeguse põhiseaduse läbi viimiseks rahvahääletusel. Ühe korraga paisati riiklik kord teise ohtlikku äärmusse: endise äärmise parlamendi-ainuvalitsuse asemele seati riigikord, mis toob paratamatult kaasa ühe isiku ainuvalitsuse.

Nii esimese kui ka praeguse põhiseaduse puudustest on meilegi ajakirja veergudel ja kõikjal mujal seletatud üksikasjalisemalt ja veenvamalt. Eelüteldu on toodud vaid selleks, et konstateerida ühtluse, tasakaalu ja kindluse kadumist meie riiklikus elus ja rahvas üldse.

Üks riik võib aga välistes ohtudes püsima jääda ainult siis, kui ta tugev on ka sisemiselt, kui temas valitseb sisemine kokkuliidetud ja rahva võltsimatu tahe tasakaalustatud võimude näol.

Et välistes ohud on võimalikud, nägime juba eelpool.

*

Veel rohkem: meie sisemine olukord võib osutada saatuslikuks mitte ainult välistele ohtudele vastupidamisel — ta võib ka otse väliseid ohte ja vaenlasi meile peale tõmmatagi.

Seda esiteks meie riigikorra vastuvõtmata tõe tõttu mõnele meie naabrile. Praegune põhiseadus oma „riigijuhi“ printsiibil põhjeneva võimulialdusega kannab endas tingimata fašistlikke tundemärke ja oligi sellasena tagamõtteliselt valmistatud. Fašistlikud valitsejad aga otsiksid endale tingimata mingeid toetusi samakorralistelt maadelt. See aga oleks vastuvõtmatu meie idanaabrile ja arendaks meie vahekorra temaga otsekohe ohtlikuks kui mitte rohkem.

Pealegi on n.-n. juhi printsiip Eesti äärmiselt iseseisvale iseloomule vastuvõtmatu. Kui ka mõned ringkonnad sellega suutsid võluda kergeusklikke ja mõnedki teadmatusest läksid nendega kaasa, tärkas rahulolematu varsti

ning sisemised käärimised oleksid möödapääsmatud. Samasuguseid käärimisi ning nüüd juba unustusse suletud kirede vallalaskmist tooks kaasa endise, 1920. a. põhiseadusele enamvähem vastava, korra tagasitulek. Lõhestuksime jälle kildkondadesse, ajutiseks pidurdatud „tegelastel“ avaneks võimalus kahekordse kiireusega asuda rahva tõsiseid huvisid vähe arvestavale kirgede ülespiitsutamisele ja — tähendab — riigi sisemisele nõrgestamisele.

Meenutagem tõsiasja, mida siin ajakirja veergudel nentisin juba mõne nädala eest: kõik pärastõja-aegsed sõjalised kokkupõrked ja vallutused on alatud kallaletungitavale „paremate siseolude“ võimaldamise eesmärgil. Kui kergesti ei või saada siis mõnele kiusatuseks ka meilegi, kui me jällekordsest peaksime maailmale demonstreerima oma jõuetust sisekalklustes, mis seekord tuleksid vist tõsisemad senistest! Sest on kogunenud palju vastutustundetuid rusikat taskus kandjaid, kellele pole midagi püha peale enda auahnuse, isiklike kasude või võimuiha.

*

Eelseisval rahvahääletusel ei looda uut riigikorda ega panda maksma mõnd kabineti umbsuses ning rohelisel laual mugavasti kuid eluvõõralt kokkuseatud põhiseadust. Meil tuleb tegelikult otsustada vaid üks küsimus: kas oleme selle poolt, et õige pea ise valime rahvuskogu, kes kas parandaks praeguse diktaatorliku põhiseaduse või töötaks välja uue põhiseaduse, mille alusel Eesti jääks rahvavalitsuslikul alusel valitsetavaks vabariigiks, kus kõrgeim võim oleks rahva enese käes ja et Eestit juhiks valitav riigipea kahekojalise rahvaesinduse ja riigipea poolt ametisse kutsutava valitsuse tasakaalustatud koostööl?

See ongi kõik.

Kuid ainult niisuguse rahvavalitsusliku ja tasakaalustatud riigikorraga võime jälle saavutada ühtluse ja sisemise kindluse oma elu edasi ehitamisel, nagu see meil oli vabadusvõitluse päevil. Sisemiselt kindlad on seda ka väliselt, maailmapoliitika ja võimude keerises. Neist peetakse lugu, nad on tugevad ise ning neil on sõpru.

Seda tähendavad Eesti tulevikule 23., 24. ja 25. veebruaril „jah'id“ kodanikelt.

E. Jalak.

**Mitte lääts, mitte ida —
vaid kesktee — oma Eesti tee!**

KINDLA RAHVAVALITSUSLIKU KORRA POOLE

RAHVUSKOGU KOKKUKUTSUMINE ON VAJALINE

Põnevaimaks päevaküsimuseks ja suure tähtsusega aktsiooniks praegu on eelseisev rahvahääletus. Käesoleva kuu 23., 24. ja 25. päeval on kogu Eesti hääleõiguslik kodanikkond kutsutud hääletuskastide juure, et vaba kodanikuna ja vabal tahtel anda otsus, kas peame kutsuma kokku rahvuskogu, kes annaks meile uuendatud põhiseaduse, mis kindlasti aitaks rajada meie riiklikku võimu ja kindlustada valitsuse püsivust, rahva vabadusi ja riigielu rahulikku arengut.

Eelseisev rahvahääletus peab andma murangulise otsuse — ja kui see otsus tuleb jaatav, siis võime rahulikul meelel loota oma riikliku korra uuestirajamist ning kindlustamist vabaduste, korra püsivuse ja võimu tasakaalukuse alustel.

Riigivanema aktsioon rahvahääletuse teel jõuda rahvuskogu kokkukutsumisele ja rahva enese tahtel asuda põhiseaduse uuendamisele on suunatud meie riigi alustegede ning demokraatliku korra püsivuse kõvendamisele. See on elutarga riigimehe ja sügavpatriootliku rahvajuhi kaine ja rahulik tahe rajada meie riiklik ja seaduslik kord nii, et tulevikus poleks kellelgi võimalik võimuga liialdada, nagu see on võimalik praeguse põhiseaduse alusel, ja võimuga nii mängida, nagu seda võimaldas endise põhiseaduse aegne parteidevahelise sissivõitluse aeg.

Praeguse põhiseaduse üheks suurimaks puuduseks on riigipea võimupiiride ebamäärasus, mis võimaldab otse piiramatut ja pidurdamatut ainuvalitsemist. Kehtiva põhiseaduse alusel võib riigivanemaks valitud isik riiki valitseda otse nagu mõni tsaar või mõne Lõuna-Ameerika rahutu riigi kindralist diktaator-president. Rahvaesinduse võim on aga nii piiratud, et tal tegelikult pole riigipea ja valitsuse üle peaaegu mingit kontrolliõigust. Isegi mitte eelarve — selle riigi ja rahva rahakoti — suhtes. Iga uue riigivanema valimine oleks nagu mingi uus revolutsioon, sest uus mees võiks sama põhiseaduse alusel riiki jälle hoopis omapärasemalt hakata valitsema. Nii laiamõistelised, ühekülgsed ja puudulikud on praeguse põhiseaduse normid ses osas. Kui riigipeaks valitaks isik, kel on suur võimuahnus, vähene enesedistsipliin, väikesed kogemused riigielu juhtimisel ja piiratud vastutustunne oma rahva saatuse ees, siis saaks

praegune põhiseadus meie riigielu tabavate paratamatute raskuste ja kriisi allikaks. See võimalus — tasakaalustamata ja pidurdamata liialdamise võimalus võimuga — tuleb põhiseadusest pühkida välja. See ei sobi meie rahva hingeeluga ja on meile, kaineile vabadustarmastavaile põhjamaalasile, vastuvõtmatu.

Teiseks suureks puuduseks kehtivas põhiseaduses on rahvaesinduse valimine proportsionaalsuse põhimõtte alusel. See soodustab ja võimaldab väikeste, rohkete, omavahel tülitsevate rühmituste tekkimist, mille tagajärjeks on töövõimetu parlament. Sellase lahkemõttelise parlamendi enamuse on ebastabiilne, kõikumine. Loomulikult on sellase rahvaesinduse usalduse alusel töötama sunnitud valitsuse seisukord ka ebastabiilne, sest täna võib tal küll usaldus olla, kuid vahest juba homme on alatiselt omavahel pingul olevad ja hõõruvad parlamendi rühmad teisiti koaleerinud ja valitsuse kukutanud.

Sellase olukorra tekkimisest tuleb hoiduda ja tulevases põhiseaduses rahvaesindus luua isikuvälimise põhimõttele. Teatud rajoon saadaks rahvaesindusse isiku, kel ses rajoonis on kõige suurem poolehoid. See tagab populaarsemate isikute valimist ega soodusta rohkete parteide tekkimist ning partei keskjuhatuse poolt nimekirja etteotsa paigutatud nõrgemate jõudude delegeerimist. See viiks rahva ühinemisele usaldusväärsemate ja nimekamate isikute ümber. Ja sellane ühinemine rajoonides mõjuks ühtlustavalt kaasa ka kogu vabariigis, see soodustaks rahva ühendamist üheks tervikuks.

Et normaalset rahvavalitsuslikku korda maksmata panna, et luua vastutavat ja tasakaalustatud riigivõimu, et rahvaesindusel võimaldada praegusest mõjukamal määral võtta osa seadusandlikust tööst, et hoiduda endisest parteipoliitilisest lõhenemisest ja erakonna juhtide salategutsemise kombinatsioonidest, et tasakaalustades riigipea võimu, võimaldada tal püsivalt ja kindlajooneliselt valitseda ning rahva elu juhtida ülemäärastest poliitilistest kriisidest häirimatult, selleks on tingimata vaja uuendada ja parandada praegust põhiseadust. Rahvuskogu kokkukutsumine põhiseaduse parandamiseks on vajalik.

Kuningas Georǵ V matuse leinajumalateenistus Tallinnas

Piiskoplik Toomkirik Tallinnas. Kõrval: Riigivanem K. Päts saabub piiskop H. B. Rahamäe saatel leinajumalateenistusele

28. jaanuaril, samal ajal, kui Inglismaal Windsori kabelis sängitati maamulda kuningas George V põrm, peeti Tallinna piiskoplikus Toomkirikus leinajumala-

liikmeid. Jumalateenistust pidasid piiskop H. B. Rahamägi ja mitropoliit Aleksander.

teenistus. Kirik oli sel puhul leinariüis: altariil ja kantslil mustad katted, läbikäigus loorberipuud ning altariivõre nurkadel briti ja eesti rahvusvärvid. Kiriku peauksest kuni altariesiseni olid rivistatud spaleerid sõjakooli õpilasist, kaitsevärvi ja mustades vormiriietes. Kiriku ette oli seatud üles aukompanii leinalooritatud lipuga ja orkestriga.

Leinajumalateenistusele oli ilmunud riigivanem K. Päts, vabariigi valitsus, Briti charge d'affaires V. H. Gallienne, diplomaatlik korpus ja meie generaliteedi

line, sest praeguses olukorras on see kõige kiirem ja õigem tee rahvalavalitsusliku korra juure.

Riigivanem oma esituses rahvuskogu kokkukutsumiseks tahab seda tulevast n.-n. II Asutavat Kogu näha kahekojalisena. See on elutark ja riigimehelik tahe. Kuna riigivanem ja kaitsevägede ülemjuhataja koos vabariigi valitsusega on oma otseseimaks ja kõrgeimaks sihiks võtnud olla demokraatliku korra hooldajaiks, siis loomulikult on ka nende kindlaimaks tahteks teha kõik, et uus põhiseadus igakülgsest asjalikult ja kainelt läbi mõeldaks, nii et selles puuduksid kõik need vead, mis leiduvad meie riigi senistes põhiseadustes.

Kahekojaline rahvuskogu garanteeriks seda kõige kindlamini. Esimene koda, mis valitaks isikuvalimise — enamusvalimise — põhimõttel, saaks teatud organiseerimisoskuse juures koosneda ainult suuremate rahvakihtide esindajaist. Selle tõttu võivad esimeses kojas pääseda mõjule ainult nende kihtide huvid — ja see võib avaldada mõju järjekordsele ühekülgsele põhiseaduse sisu uuendamisel. Sellast nähtust võib tasakaalustada teise koja abil, kus oleksid esindatud kõik kutsed, hoolimata nende kutsealade arvulisest koosseisust. Teises kojas oleksid ühisele tööle rakendatud kõige mitmekesisemad asjatundjad ja see kindlustaks selle suure ülesande — põhiseaduse pa-

randamise — parima lahendamise. Kahekojaline rahvuskogu oleks kõigi rahvaklasside ja kutsealade tõeliseks esindajaks, kellelt tohib loota asjatundlikkust ja tasakaalukust. Rahvuskogu kaudu põhiseaduse parandamine on kõige õigem ja praktilisem tee, sest seal viilitakse ümarguseks ja mõeldakse sirgeks kõik, kõige pisemadki, üksikasjad, mille üle rahvas massina ei saa küllaldaselt süvenemata otsustada.

Riigivanem K. Päts on meid kutsunud üles õilsaks ja suureks isamaaliseks otsusetegemiseks. Meil peab olema usku selle vana palju võidelnud ja palju kannatanud rahvajuhi ausasse tahtesse — kindlustada rahvale tarvilised vabadused, riigile kord ja rahva kõrgeimale teenreile kindlad töövõimalused. Eeloleva rahvahääletuse läbimiseks tuleb töötada kaasa kõigil isamaaliselt mõtlejail kodanikel. Iga eesti mees ja eesti naine mõistku, et mida rutiin ja mida paremini läbimõeldud korraldusel me jõuame siserahu poole, seda suurem kasu on sellest meie riigile ja rahvale. Sellepärast 23.—25. veebruarini tõmmakem kaasa poolt hääletama kõik need, kellele on kallid kodurahu ja kindel seaduslik kord meie riigis. Üksteisi tuleb õhutada minema häält andma. Passiivsus ja eemalehoidumine on patustamine kodanikukohustuste vastu.

Iga kaitseliitlane kui seltskonnategelane

püüdku kõige agaramalt teha selgitustööd ja töötada kaasa põhiseaduse parandamise aktiivsele. Kuid igale selgitajale olgu enesele kindlasti selge rahvuskogu kokkukutsumise tarviduse paremus, et seda veenvamalt suuta kaasa võita neid, kes on passiivsed, ükskõiksed, kõhklejad või kes on isegi vastu. Rahvusliku tervikluse rinnet tuleb kõvendada kõige hoogsamalt!

Isamaaliselt mõtlevad kodanikud ärgu lasku endid viia eksiteele neil kõhklejail ja vastutõtjail, kes küll avalikult, küll salaja püüavad laita eelseisvat rahvahäletust ja seega tuua kahju riigivanema poolt algatatud rahvuslikule otsuseandmisele. Hoidugu kõik neist sosistajaist, kes ise sageli küll ei tarvitsegi tõsiselt olla sisuliselt vastu sellele algatusele, kuid kes kas puht-partiipoliitilistel põhjustel, isikliku viha või opositsioonivaimu õhutusel tahavad lihtsalt viriseda või nurja ajada seda, mida teised on

algatanud. Nad on kas lihtsalt kadedad, mõne praeguse rahvajuhi isiklikud vastased või neil pole elus läinud nii nagu nad ise oleksid tahtnud. Ja seepärast siis nad võitlevadki meeste vastu, kes rahva ja riigi elu on edukaimalt juhtinud ning kes riiklikku korda hoolikalt kindlustada tahavad.

Eesti rahva parema tuleviku pärast mõistku nüüd kõik, kuivõrd tarviline on rahvuskogu kokkukutsumine, mis annaks võimaluse riigis panna maksma kindla rahvavalitsusliku korra. Kaheksateistkümmend aastat oleme pidanud võitlust oma iseseisvuse saavutamise, kaitsmise ja kindlustamise eest. Väga palju ülesehitavat tööd on selle aja kestes tehtud. Rahvuskogu kokkukutsumine olgu selle võitluse jätkamises helgeimaks punktiks ning aidaku otsustavalt kindlustada meie riigi alustused.

E. H. Truuvere.

RAAMATU SUURNÄITUS AVATI

Haridusminister N. Kann näitust avamas. Kõrval: Väljapanekuid „Eesti raamatuaasta toodang“

3. veebruaril avati Tallinnas Kunstihoones Eesti raamatu suurnäitus. Näituse avas haridusminister N. Kann, tuues tervitusi riigivanemalt ja vabariigi valitsuselt kõigile neile, kes on aidanud kaasa Eesti kirjanduse arenguks ja levikuks.

Näitusel on esitatud kõik meie suuremad kirjasused oma väärtuslike väljaannetega. Väljapanud

raamatute välimus on tõesti kaunis, võib ütelda, et iga raamatu kaas on kunstiteos omaette. Need on meie tuntud kunstnike ja raamatuilustuse spetside tööd. Kaunid on ka seinetele väljapanud ex-librised, mis samuti on meie kunstnike valmistatud.

Raamatunäitusel on korraldatud loterii, kus 10 sendiga võib võita mitmesaja kroonilise raamatukogu.

Tartu kooliõpilased kaitseliidus ja vabadussõjas

Tartu vabatahtlik pataljon ja kooliõpilaste osa selles

Tartu elas 2. veebruaril s. a. üle piduliku sündmuse: vabadussõjaaegse Tartu vabatahtliku pataljoni lahingukaaslased tulid külla Tartu maleva õppurmalev-konnale.

Kuna need pidupäevad olid viidud ühendusse õppurmalevkonna kui pataljoni järglasega, siis ei ole huvitusega pisut peatuda selle pataljoni osa juures, mis kujundas endast koolinoorsoo osa ja kõljal kandis suulist nimetust Tartu kooliõpilaste pataljon. Seda enam, et pataljon asutati õpilasist, kes tol korral Tartust olukorra sunnil lahkusid, kuna teel nendega liitusid juba teised.

See on üks osa suurest peatükist — kooliõpilased vabadussõjas.

Õpilased kaitseliitlasina.

1917. aasta sügisel, kui enamlaste kihutustöö läks õige intensiivseks ja olukord tikkus kujunema anarhiliseks, algatati tollekordse Tartu linnapea J. Kriisa poolt mõte asutada enamlastevastastest kodanikest kodukaitse, mis kandis reserv-miilitsa nime, kuna see pidi abistama sisekorra alal miilitsat, mis oli samuti loodud seltskondlikul alusel, kuid allus linnavalitsusele. Sellest reserv-miilitsast võtsid osa ka kooliõpilased, kuigi nad endast ei kujutanud suuri üksusi.

Saksa okupatsiooni tulekul aeti reserv-miilits laiali ja 1918. aasta kevadsemestril ei olnud õpilased enam kodukaitse organisatsioonid. Küll aga töötasid rahvuslikud rakukesed Noorsoo Liidu juures ja selle sulgemise järele pöranda all. Sügissemestri ajal, millal Tartust avanes võimalus täie hooga tööd alata kahel poisslaste gümnaasiumil — H. Treffneril ja kommersgümnaasiumil, kujunesid nende koolide õpilasist iseseisvad kaitserrühmitused, kes viidi tihedasse ühendusse juba maikuu loodud pörandaaluse kaitseliiduga. Need õpilaste rühmitusi nimetati lööksalkadeks, kummagi kooli nimetusega neid eraldades.

Okupatsioonaja lõpp-päevil, millal Eesti kaitseliit juba ametlikult eksisteeris, tegutsesid nimetatud lööksalgad täie energiaga. Nendel oli kasutada juba relvigi ja nad võtsid osa kõigist neist avaldusist, kus kaitseliit tegutses.

1918. a. 21. detsembril olid kõik linnakaitsjad Tartust lahkunud, sest oodati iga hetk vene vägede linna jõudmist. Ka Treffneri ja kommersgümnaasiumi koolide kaitseliidu rühmad korraldusid linnast lahkumiseks. Kaitseliitlasile tuli juure koolidest veel teisi õpilasi, noorematest klassidest. Noorte üldiseks ju-

hiks oli praegune peaministri asetäitja K. Eenpalu. Enne linnast lahkumist peatusid õpilased raekoja ees, kus neid jätsid jumalaga omaksed ja õpetajad. Ülemale anti kaasa saatesõna: „Hoidke meie lapsi!“ Ja nii lahkusid ka õppurid-kaitseliitlased linnast.

Tuuline varahommik, kus maa oli kaetud õhukese lumega, kandis noori vastu tundmata tulevikule, sest taga-ees valitses tundmatus: linnast paistis tulekuma

Peaministri asetäitja K. EENPALU asetab Tartus 2. 2. 36. a pärja Vabadussõja mälestussambale

---

**Meie usume oma maamulla pühadusse
ja kindlustame selle jäävusi eeloleval
rahvahääletamisel!**

TARTU VABATAHTLIKU PATALJONI JUHTKOND

Ees: lipn. Peterson, leitn. Nemvalts. Esimene rida: leitn. Gnadenteich, leitn. Libene, leitn. Zolk, patalj. ülem leitn. K. Eenpalu, kapt. Eller, kapt. Press. Teine rida: maj. ülem Ostrat, sv. ametn. Mutso, sv. ametn. Luik, kapellm. Aavik, kapt. Kuuse, kapt. Martinson, ohv. a. t. Reeben, lipn. Martinson. Kolmas rida: esimene lipnik Lööke, kolmas dr. Kull

ja tulikahju häirekellad tagusid läbi hommikuse õhu hädasignaali. Kellelgi ei olnud enam aimu, mis sünnib linnas. Sammuti Põltsamaa sihis. Teel, Laevas, lahkus osa kooliõpilasi ja läks kaasa Kuperjanovi partisaanidega. 22. detsembril oldi Põltsamaal. Leitnant K. Eenpalu algas lahingüksuse organiseerimist.

Lahingüksus.

Kuidas arenes edasine käik, sellest jutustab pataljoni adjutant kapt. K. Zolk järgmist:

„Väeosa koondatakse peamiselt Treffneri gümnaasiumi ja kommertskooli õpilased, mõned kooliõpetajad (Reeben, Sildnik, Hintzer j. t.) ja hulk teisi vabatahtlikke. 31. detsembril käsutatakse väeosa Viljandi, et seal formeerida tugev üksus. Kuid juba 4. jaanuaril saab väeosa lahinguülesande: asuda Raasilla kõrtsi (Holstre vald) juure. Et kooliõpilased moodustasid paremini organiseeritud ja ka distsiplineeritud osa, siis langeski neile vastutusriikka ülesande täitmine. Salk, mis koosneb 83 sõdurist, asub kapt. Elleri kogunud juhtimisel määratud kohale veel samal päeval. 6. jaanuari hommikul tõmmatakse salk Kärstna mõisa alla, et sealt tõrjuda välja vaenlane, kes koondab sinna vägesid Viljandi vallutamiseks.

Esimene lahing.

Algab lahing, mis on esimeseks tuleprooviks noortele sangaritele ja ühtlasi ka esimeseks õppetunniks, sest paljud kooliõpilased laevad esimest korda püssi.

See otsustav lahing, mida mainib sõjaajalugu pöördelise tähtsusega lahinguna, võideti.

Edasine käik.

Eraldatakse salgast 50 sõdurit, kes leitnant Gnadenteichi juhtimisel jälitavad paaniliselt taanduvat vaenlast kuni Pikasillani.

Pärast mõnepäevast puhkust ja riviõppust saab Tartu vabatahtlikuks pataljoni ümber nimetatud väeosa käsu asuda Jõesuu kaitsele. Teel ühineb pataljoni Rannu kaitseleit ja hiljem 3. polgu kuulipildurid ühe kuulipilduriga. Jõesuust väljunud maakuulajad teatavad, et vaenlane asub Rannu mõisas, kuna Tartu-Viljandi maantee on kuni Tartuni vaenlasest täiesti puhas, välja arvatud väiksem kahurväe üksus maanteest põhja pool — kusagil Puhja kandis. Olukorda arvestades paistab rohkesti võimalusi Tartu vallutamiseks. Kavatsust arvutatakse ka pataljoni staabis, kuid lõplik otsustamine lükatakse mõningaül põhjusil järgnevale päevale. Järgnev päev aga tõi meie kavat-

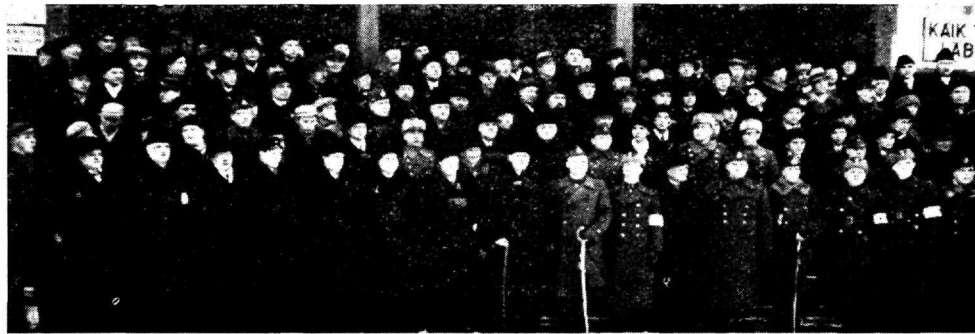
Lipu annetamine Tartu Vabatahtliku Pataljonile Tartus

sustesse suure pöörde, sest Tartu vabastati just samal päeval soomusrongide ja kuperjanovlaste ühisel jõul.

Tiivustatud Tartu taasvallutamise, pataljon siirdus kiiresti Sangla mõisa, kus tehti ettevalmistusi Rannu mõisa vallutamiseks. Rannu mõis, mis põhja poolt oli piiratud kivimüüri-ga ja kaitstud arvuka ratsa-väe poolt, oli meile kõvaks pähklik. Kuid vaatamata sellele on noorte kangelaste võidutahe niivõrd suur, et rindeosad lähenevad järkjärgult mõisale, kuna on jõutud tormijooksu lähte-le. Esimestena hüppavad tõrkuva vaenlase kallale kooliõpilased eesotsas nende sangari Ahasega, kes aga peagi variseb. Kooliõpilaste vägitegu kisub kaasa kogu pataljoni ja hetk hiljem ongi mõis vallutatud. Samas lahingus langeb veel teine sangarlik kooliõpilane Kofkin. Vaenlase kaotused, kes korratult taandub Konguta suunas, on väga suured, sest langenud on isegi nende juht — keegi end. polkovnik. Vaenlase jälitamine kestab hilise õhtuni. Järgneval päeval, s. o. 17. jaanuaril, vallutatakse Valguta mõis ja ööpimeduses tungitakse Rõngu mõisa ning siit edasi Rõngu alevisse, kus Palupera teeharul hargnevad vaenlase ratsaväe korduvad kallaletungid. Pärast neljandat meeleheitlikku katsset vaenlane ei söanda enam algatada uut võitlust ja taandub Palupera suunas, jättes lahinguväljale hulga surnuid. Hilisemad teated mainitud lahingust jutustavad, et Palupera jaama veeti terved voorid haavatuid ja surnuid. Jaamas eneses aga valitses säärane kabuhirm, et sealseisvad väeosad tormasid kiires korras rongidele või lahkusid nii kuidas keegi suutis. Rõngu lahingust võtsid osa peamiselt jällegi kooliõpilased, kelledest langes Ernst Nielender (kommertskoolist).

Seega oli pataljon tunginud terava kiiluna lõunasse, jättes kaugele selja taha soomusrongid ja ku-

Vabadussõja veteranid õppur-sõdurid ühes auküalistega Tartu jaamaesisel 2. 2. 36

perjanovlased, kes purustatud silla tõttu seisid pike-mat aega Tõravere juures Vapramäe all. Nende abis-tamiseks tekkis kavatsus vallutada Palupera jaam, et seega lõigata ära Elvas asuvad vaenlase soomusrongid ja teised väeosad. Tuli arvestada ülemjuhatajalt saadud direktiivi, milles kästi pataljonil siirduda üle Pikasilla Paluperasse. Et käsus oli tõenäoliselt mõeldud siirdumist üle Pikasilla Tõrva peale, siis valisimegi viimase tegevussuuna. 25. jaanuaril ühineb Rõngu mõisas pataljoniga Kuperjanovi 4. rood ja seejärel asutakse ühiselt Pikasilla vallutamisele. Et va-rematest teadetest ja ülemjuhataja käskkirjast võis aru saada nii, nagu oleks Pikasilla vaenlasest ammu tühjaks jooksnud, mida aga ei saanud tõeks pidada, siis saadeti 25. jaanuaril välja ratsa-maakuulajad. Viimaste lähenemisel avati Pikasil-lalt kogupauk, misjuures üks maakuulaja sai haavata, kuna teine, kooliõpilane Karl Nurk, langes vang-i, kuid hiljem Valgast põgenes ja pataljoniga uuesti ühi-nes. Veel samal päeval tungisid meie roodud Pika-sillani ja löid vaenlase idapoolselt kaldalt välja. Järg-neval päeval kell 11 algab üldine lahing, millest võ-tavad osa 3. polk, Viljandi vabatahtlik pataljon, Ku-perjanovi 4. rood, Tartu vabatahtlik pataljon.

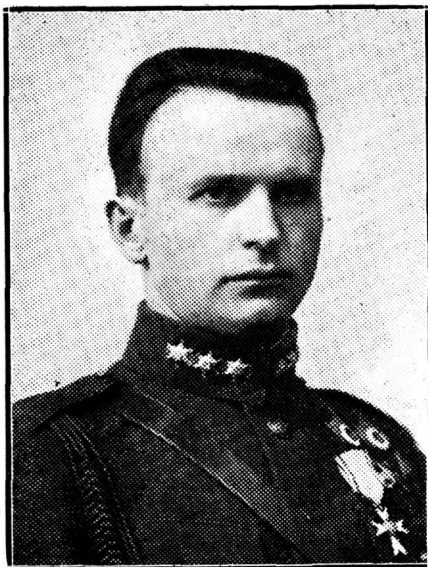
Vaenlase visa vastupanu murtakse alles kell 13,30 ja ta sunnitakse korratult taanduma Tõrva suunas. Kiiresti taanduvat vaenlast jälitades jõuab meie pa-taljon Rulli kõrtsini, kus tuleb ümber orienteeruda, sest 3. polk loobub kategooriliselt edaspidisest pealetun-gist, põhjendades tegevust suurte kaotustega. Vaata-mata säärasele üllatusele otsustatakse siiski Tõrva val-lutamist jätkata, mida pooldavad ka Kuperjanovi 4. rood ja Viljandi vabatahtliku pataljoni 90 sõdurit. Tähtsuseta kokkupõrge vaenlasega on Solli talu lähedal, millest aga saadakse kergesti üle Kolgas. Oota-matu kiire pealetungi tõttu ei suuda vaenlane end Tõr-vas kindlustada, vaid loovutab meile selle 30. jaanuaril. Alles Roobe ja Hummuli mõisade juure on vaenlane jõudnud koondada suurema väeosa koos ka-hurväega. Siin lüüakse viimsed lahingud enne Valka jõudmist. Olles teadlikud Paju mõisa alustest ras-kustest kiirustatakse mainitud mõisade võtmisega, mis ka õnnestub peamiselt meie noorte sangarite end-ohverdava kangelaslikkuse tõttu. Siit peale kujuneb Valga vallutamine lihtsaks jalutuskäiguks, sest Roobe ja Hummuli mõisast taandunud vaenlane ei julge ka-sutada Tõrva-Valga maanteed, vaid suundub Koorküla poole, kus ta ühes patareiga langeb 3. polgu osade kätte. Ühes sellega lõpeb ka Tartu kooliõpilaste va-badusvõitluse esimene peatükk.“

Tagasi Tartus.

Kooliõpilased eraldati Valgas pataljonist ja nad asusid tagasi Tartu. Tartu jõuti 2. veebruaril. Õpi-laste Tartu toomine sündis vägede ülemjuhataja kor-

Tartu Vabatahtliku Pataljoni lipu üleandmine õppur-malevkonnale. Plk. J. Kanarik, E. Mägi, J. Voitka

Tartu õppurmalevkonna pealik
J. VOITKA

Õppurmalevk. naiskodukaitse jsk. esinaine
L. EINAS

raldust mööda, kes haridusministeeriumiga kokku leppides tahtis õpilasile anda võimalust katkestatud õppetööd jätkata. Pärast paaripäevast kohanemist Tartus algasidki õpilased koolitööd. Ööbiti ja söödi kasarmus, kust käidi koolis. Oppusi peeti omasoodu ja pataljon täitis oma ülesannet. Kuid rahulikust õppetööst ei tulnud suurt midagi välja, sest seisukord läks kriitiliseks Võru juures, kus vene väed asusid suurte jõududega pealetungile. Pataljonil tuli anda abiväge. Vabatahtlike juurest otsiti vabatahtlikke. Umbes 50 poissi läks uuesti lahinguisse. Nad võitlesid Haanjas. Pärast anti neile teised ülesanded Peipsi rannikul.

Teine kord „tülitati“ pataljoni Pihkva operatsioonide ajal. Pihkva alla viidi 3. ja 4. rood. Seal oli pataljonil raskeid kaotusi surmasaanute, haavatute ja vangilangenutena.

Nende kahe eeltoodud ülesande täitmise järele koondati pataljon jälle Tartu. Kuid peagi tuli pataljonil täita kolmas ülesanne: rahustada tagavarapataljoni.

Pataljon oli jälle kasarmus ja koolis, võttes seal vastu vaherahu-teate.

Kooliõpilased olid oma sangarliku osa vabadussõjas täitnud ja võisid rahulikult jätkata poolelijäänud koolitööd. Need aga, kes jätsid isamaa eest oma parima, mis neil anda — noore elu — jäävad elavate meeles nende elu lõpuni ja tulevate päevade jaoks marmortahvleil jäävaks eeskujuks.

Kooliõpilased uuesti kaitseliitu.

Kui Tartus 1924. aasta novembrikuus jõuti kindlale seisukohale, et on tarvis enamlastevastase meeleolu süvendamiseks välja panna rahvuslikult mõtlev osa rahvast, kes liituks uuendatud kaitseliidu ümber, siis ei jätud sellest kõrvale ka õpilasi. Pärast 1. detsembri sündmusi, kohe järgnevatel päevadel, ilmutasid õpilased kaitseliidu vastu elavat huvi. Õpilaste kaitseliitu koondamise mõtte algatajaina tuleb nimetada õpilasi Harri Prüüsi, Paul Kanarikku ja Johannes Pilli. Detsembrikuu kestes organiseeriti õpilasist koolide järgi üksused, kes omavahel liitusid ja pärast administratiivselt arvatati neljanda malevkonna alla. Õpurite arv kaitseliidu ridades kasvas ruttu. Peagi selgus, et töö seisukohalt on parem töötada iseseisva üksusena, ja 30. jaanuaril 1927. aastal kindlitas kaitseliidu ülem iseseisva õppur-malevkonna. Senine õppur-kompanii 4. malevkonna juures sai iseseisvaks õppur-malevkonnaks 1. veebruarist alates. Õppur-malevkond on arvult viies malevkond Tartu malevas. Malevkonna pealikuks sai E. Mägi. Malevkond koosnes 5 kompaniist:

1. komp. — H. Treffneri gümn. õpilased; 2. komp. — Kommertsgümn.; 3. tehnikagümn.; 4. — reaalgümn.; 5. — õhtugümnaasiumi õpilased. Malevkonna pealiku abiks oli K. Loorits. Pealik Mägi lahkumisega määrati pealikuks praegune malevkonna pealik J. Voitka. Pealiku abiks sai lpn. P. Kanarik ja siis, kui viimane asus malevkonna propagandapealiku kohale, sai abipealikuks ltn. H. Mikkelson.

Aukompanii vastuvõtt peaministri asetäitja K. Eenpalu poolt Tartu jaamas
2. 2. 36

Malevkond vabatahtliku pataljoni järeltulijaks.

Kindla distsipliiniga ja suurearvulises õpilaste-kaitseliitlaste peres tehti kodukaitse tööd suure inuuga. Ühtlasi nähti end meelsuselt nende järglastena, kes panid oma noore elu kaalule vabadussõja ajal. Keegi ei või teada, millal kodumaa kutsub jälle noori ja ka neid, kes on käinud võidurada nende eel. See pärast hellitati lootust tiheda sideme loomisele endise kooliõpilaste pataljoni meestega. Kuna praegune kaitseliidu töö on öieti endise kaitseliidu töö jätkamine, siis anti õppurmalevkonnale kaitseministri käskkirjaga 1928. aastal sõjaarhiivist välja vabatahtliku pataljoni lipp. Seega oli õppurmalevkond leidnud ka ametlikult tunnustust vabatahtliku pataljoni järglasena. Lipp anti malevkonnale üle 9. detsembril 1928. a. Vanemuises korraldatud pidulikul aktusel. Üleandjaiks olid Tartu linnaapea K. Luik ja 2. diviisi ülem kindral E. Põdder. Sidemed kõvenesid veelgi, kui õppurmalevkond valis oma auliikmeks vabatahtliku pataljoni ülema K. Eenpalu.

Malevkond on üks perekaimaid Tartu malevas ja esirinnas sammuv õppuste seisukohalt, paistes eriti välja oma laskeala kõrgelt tasapinnalt, tulles aastaid järgemööda esikohtadele.

Õppurmalevkonnal on loodud tihe ja sõbralik side õpetajaskonna, vanemate ja kogu seltskonnaga, mida tõendab see suhtumine malevkonna ettevõtetele. Malevkonna juures töötab suure edu ja agarusega naiskodukaitse viies jaoskond prl. L. Einase eestvõttel.

Peale ametliku tunnustuse — olla vabatahtliku pataljoni järglane — oli õppurmalevkond eemal eelkäijaist, sest puudus tegelik side. 2. veebruaril loodi seegi. Need pidupäevad tõid uue lehekülje õppurmalevkonna ellu.

Pidustuste käik ja algatusi.

Kuna pidustuste käik ja pidustustel avaldatud mõtted ning kõned on leidnud põhjalikku refereerimist ajakirjanduses, ei ole põhjust siinkohal seda korrata. Küll aga on tarviline ära märkida mõningaid jooni, mis iseloomustavad seda külaskäiku ja pidustusi üldse.

Mõte olla jälle koos liikus mõlemal „rindel“. Vabatahtliku pataljoni lahingukaaslased löid Tallinnas peaministri aset. K. Eenpalu ja toimetaja J. Takla ja eestvõttel samanimelise ühingu. Ühingu seadis oma eesmärgiks koondada kõiki pataljoni lahingukaaslasi, et neid viia sidemisse praeguste noortega ja omavahel jätkata sõbralikku läbikäimist. Samal ajal otsisid endiste lahingumeestega kontakti ka Tartu õppurmalevkonna noored. Peaaegu üheaegselt jõuti otsusele, et ammuste soovide teostamine peaks leidma aset Tartus. Selleks päevaks kujunes 2. veebruar, õppurmalevkonna aastapidustuste päev. Selleks päevaks tuli Tartu kokku suur protsent lahingukaaslasi. Suurema protsendi andsid noored, endised õpilased, kuna pataljoni vanemast koosseisust seda arvu kokku ei tulnud.

2. veebruari pidustused kujunesid pidupäevaks mitte üksi õppurmalevkonnale, vaid tervele linnale, sest kõigil on veel väga selgesti meeles koolipoiste võitluspäevad. Need olid ju Tartu noored, kes nüüd mööda maad laiali on rakendunud mitmesugustesse ülesannetesse. Lahingukaaslasi tuli kokku üle maa. Tallinnast sõideti üheskoos eravagunis.

Kui võrd suureks sündmuseks ja pidupäevaks kujunes 2. veebruar, seda näitab seegi, et Tallinnast saa-

buvate vastuvõtuks olid kohal kõik avaliku elu ja asustuste juhid. Vastuvõtuks rakendas end peale õppurmalevkonna ja maleva ning naiskodukaitse pere veel linnaomavalitsus, seltskondlikud organisatsioonid E. Põllumeeste Seltsi näol ja rahvahulgad, kes suures lugupidamises piirasid sirgeid riviridu, kui liiguti, ja rohkearvuliselt täitis aktusesaali Vanemuises.

Algatusi.

Pidustuste ajal pandi alus mitmele algatusele, mis on kasuks nii endisile kui ka praegusile õppureile. Kõigepealt olgu nimetatud peaministri poolt tõuget andev üleskutse — jäädvustada õpilaste osavõtt vabadusvõitlusest mälestussambasse. Sellest saab kindlasti tuge mälestuse jäädvustamise komitee, kel töö on käimas. Teiseks tuleb nimetada hra A. Lomp'i algatust — vabatahtliku pataljoni lahingukaaslaste toomist õppurmalevkonna toetajaiks liikmeiks, mis sidet nende kahe põlve vahel veelgi tihendaks.

Kolmas mõte, mis leidis väljendust, oli asuda vabatahtliku pataljoni ajaloo ja lahingukaaslaste mälestuse koostamisele.

Muljeid.

Jälgides pidustuste käiku kõigis selle üksikasjades tekkis suur ja sügav tunne: noortes on isamaalist vaimu ja ühtekuuluvust teistele eeskuju andvalt. Kuigi lahingukaaslased olid oma igapäevase tööga 17 aastat olnud eraldatud ja paljud ei ole selle aja kestes üks-teisi näinudki, tekkis kohtamisel see, mida nimetatakse ühistundeks ja ühtekuuluvuseks. Nii mõnigi oli unustanud vahepeal oma lahingukaaslase nime, kuid näojooned tõid esile selle noore, kes vahest 14-aastasena oli teise samasuguse kõrval lahkunud Tartust koolipingilt ja oli sellega koos käinud oma elurada kuulide all. Oli neidki, kes esimeses hoos kätt pihku pistes hüüdsid oma nime, kuid välkkiiresti selle toimingu pidid katkestama, kuna järsku sai kõik selgeks.

Ülendav oli vaadelda kolme generatsiooni ühises rivis. Vanad, kes olid vabadussõja ajal juhtideks ja pataljoni kaaslasiiks; vabadussõjaegsed noored õpilased, nüüd juba meestena oma elurada sammumas, ja noored koolipoisid — õppurmalevkonna ridadesse sammujad. Kaks esimest on juba ühte sulamas, kuna viimane on samasugune nagu need teised vabadussõja ajal.

Ei ole näinud ühtlasemat peret ja mõttekandjaid kui need, kes ühises rongkäigus liikusid 2. veebruaril Tartu tänavail: praegused noored oma kooli mütsides koolide kaupa jaotatuina ees oma onkestriga, seljas püssid, mida oli raske leida õppursõdureil võitluse mineku eel; nende järel lahingukaaslased niisama sirgetes ridades nagu siis, kui nad lahkusid 1918. aastal Tartust ja tulid siia tagasi 1919. aasta 2. veebruaril. Intelligentne välimus — riietus ja nägu.

Pilgus julgus, sammus rütm. Nii nad käisid, need kolm generatsiooni, Tartus külg külje kõrval. Nagu tulevikuski, oma igapäevases elus ja, kui tarvis, ka heitluses oma kodumaa eest.

See, mis praegused koolinoored sel päeval uhkustundes läbi elasid, see, mis lahingukaaslastel uuesti üles soojendasid, ja see, mida Tartu kodanik neid nähes ja vaadeldes oma hinges tundis, ongi see, mida ta hetki saavutada — kodulinna noored ja vanad on liidetud üheks tervikuks.

Eestlasile eesti maa ja eesti elu!

Meie mehed teel Ga Pa'sse

Eesti taliolümpia-meeskonna viiest võistlejast on kaitseliitlasi kolm. See ei tähenda kuutkümnet protsenti, nagu võiks arvata, vaid sada protsenti, sest ülejäänud kaks on — daamid.

Võistlejaist vanimaks ja ühtlasi kangeimaks kaitseliitlaseks on Eduard Hiio. Ta on mitte üksnes meie kergejõustiku, tennise ja iluuisutamise meister, vaid seejuures ka esikütt. Samuti tublid kaitseliitlased on meie praegune suusakuningas Vello Kaaristo ja meie kiirusutamise kõvim trump Aleksander Mitt. See on mitte ainus, vaid üks paljudest näidetest sellest, et meie kaitseliitlaste peresse kuulub suur enamik meie kõige paremaid sportlasi. Nii on see ka kõikjal, et sport asub järjest rohkem ja rohkem lähemale riigi kaitsejõudude kaadri tugevdamisele.

Seepärast ei ole ime, et Garmisch-Partenkircheni tänavail näeb vägagi rohkesti kaitseorganisatsioonide vormiriietust. Üle kümne rahvuse on saatnud kohale oma parimad kaitseväe suusatajad, kes esinevad patrullvõistluses. Muidugi on kõige rohkem näha Saksa kaitseväelist vormiriietust. Võiks ütelda, et Garmisch-Partenkirchen vist kihiseks mitmesugustest Saksa kaitseorganisatsioonide vormiriietust kandvatest meestest, kui mitte Saksa siseasjade riigiminister ei oleks teinud erilist korraldust taliolümpia puhul. Nimelt selles oma korralduses minister avaldas soovi, et pealtvaatajate hulk taliolümpiale ilmuks mitte univormis, vaid spordiriietuses, sest selle soovi avaldamata jätmisel oleks üldpilt Garmisch-Partenkirchenis võinud kujuneda liigagi militaristlikku ilmet kandvaks.

Nende ridade kirjutamisel meie taliolümpia-meeskond on saabumisel Ga Pa'sse ja nende ridade jõudmisel lugejate ette on avatakt taliolümpiaaks juba tehtud. Kõik 28 rahvust, kes võtavad osa nüüdsetest 4. taliolümpiamängudest, on ettevalmistusi edu saavutamiseks teinud kõige energilisemalt. Seejuures põhjalikuma süstemaatlikkusega kui kunagi varem. Viimastel päevadel see ettevalmistumine, viimne treening, muutus otse palavikuliseks. Huvitav on meilegi teada, milliseid metoode oma treeningul kasutasid põhjalased, kes senini ja oodatavasti nüüdki on domineerivateks taliolümpia lumel ja jääl.

Selle põhjalaste senise edukuse tõttu kogu kontinendil eriti jälgitakse ja püütakse jäljendada põhjalaste metoode. Seekordse taliolümpia eel soomlaste etteval-

mistumise viis läks põhimõttes lahku rootslaste ja norralaste omast. Soomlased rajasid oma suusatajaile treeninglaagri kaugesse põhja, eemale linnadest. Mõõduandvaks seejuures oli mõte, et olümpiavõistlejad harjuksid nendele tarviliseks peetud eluviisidega, ja samuti see, et neid hoida eemal välistest mõjudest, mis võiksid tagajärjekusele avaldada halvavat mõju. Alles natuke aega enne taliolümpia algust toodi mehed Lapimaalt Helsingi, kust nad ilma pikema peatuseta asusid teele Ga Pa'sse.

Norralased seevastu olid asunud teise talitusviisi juure. Nimelt tuleb nende arvamisel individuaalset treeningut eelistada laagri ühtlustreeningu omale. Pealeselle norralased leidsid, et treeninglaagri sisseeadmine võistlejaile oleks nende väljakiskumine oludest, millega nad päevast päeva on harjunud. Selle põhimõtte järgi käies norralased ei asutanud treeninglaagrit, vaid nende parimad treenerid rändasid kohast kohta, andes seal igale üksikule vastavalt selle võimeile koostatud treeningukava. Rootsi sooritas oma ettevalmistust kõige vaikselt, võiks koguni ütelda, et nagu saladuse liniku all. Siiski on teada, et rootslasil ei olnud erilist treeninglaagrit üles löödud.

Tuleb arvata, et suusatamises esikohad seegi kord lähevad põhjalasile, kuigi sakslased soomlastest olümpiavõitja Veli Saarise ja ameeriklased rootslastest olümpiavõitja Sven Utterströmi juhtimisel on sooritanud kõik nende võimuses oleva, et purustada põhjalaste hegemoniat. Peale ameeriklaste ja sakslaste, kes tahavad kippuda kallale põhjalaste suusakantsile, ei tule unustada ka jaapanlasi. Viimaseile vaadatakse kui meestele, kes võivad üllatada. Jaapanlased on teistel spordialadel juba ammu jõudnud üllatada ning nüüd peetakse võimalikuks, et nad sellega tulevad toime ka talvespordi aladel. Kõik tunnevad jaapanlaste õppimise ja järelejäädumise oskust, mis tihti on olnud otse imestustäratav. Üks jaapanlaste tuusadest on väike Goro Adachi, kes juba omab mõningaid olümpiakogemusi. See väike pilusilmne ilmus nelja aasta eest Lake Placidi taliolümpiale, kaasas peale suuskade üksnes mõningad teoreetilised teadmised suusahüpetest. Praktilisi oskusi tal ei saanud olla, kuna tol ajal Jaapanis suusahüppesport oli peaaegu sündimata. Seepärast ei olnud mingi ime, et väike jaapanlane praktiliste oskuste omandamisele mi-

---

**Oled võõrsil või kodus —
tunne end eeslasena ja toimi sellena!**

Eeloleva rahvahääletamise jaatavalt teostamisega tõestab meie kodanikkond kogu maailmale oma terviklust ja täit tahtet olla ja jääda valitsevaks rahvaks

---

nekul olümpia mammut-hüppemäele ronides ja sealt hüpet tehes maabus mitte mäenõlvale, vaid pealtvaatajate-ruumi. Selle tagajärjel pilusilmne lebas nädala haiglas, tuli siis sealt välja kipsümbrikus õlaga, et siiski võistelda. Ta suutis tulla kuuteistkümnendaks, lüües seejuures mitmetki rahvusvaheliselt tuntud võistlejat. Praegu on Adachi Ga Pa's üks tõsisemaid aspirante olümpiamedalile.

Kes võidavad Ga Pa's suusatamises, sel kõige atleetlikumal talvespordi alal? Ennustusi on muidugi palju, kuid möödalaskmisi arvatavasti mitte palju vähem. Norralased näiteks ennustavad endile võite 18 km kombineeritud suusatamises, milles nad senini on olnud teistest rohkesti paremad. 18 km suusatamises on suurimaks favoriidiks Soome, kel sel alal parimaks on Sulo Nurmela. 50 km, suur suusamaraton, arvatakse langevat saagiks Rootsile. Nagu näha, on need ennustused küllaltki kristlikud põhjalaste võitude jagunemise suhtes: igale, nii Soomele, Norrale kui ka Rootsile on nähtud ette üks esikoht suusatamises. Peale nende kolme ala on suusatamise kavas veel võistlus kaitseväe patrullidele. Suurimaks

favoriidiks sel alal peetakse Soomet, kuna teiseks on oodata Norrat ja kolmandaks Rootsit.

Jäähoki alal on võit senini alati läinud ookeani taha — Ameerikasse. Kuid nüüd võib selgi alal tulla üllatusi, kuna mitme Euroopa riigi meeskonnad on oma ridu tugevdanud ookeani takka pärit olevate mängijatega. Nii on teada, et Prantsuse meeskonnas esineb mitu kanadlast, kes oma esivanemate sünnipära põhjal nüüd on astunud Prantsuse riikkondsusse. Kuid veel üllatavam teade tuleb Inglise meeskonna kohta. Selle 13-nest mängijast, kes on valitud meeskonna koosseisu, olevat ehtsaid inglasi üksnes kaks. Teised on kõik tulnud sealtpoolt suurt lompi.

Konkurents on igal alal muutunud palju pinevaks kui selle poolest oli lugu varematega taliolümpiamängude ajal. Teisiti ei ole lugu ka bobisõidus, kelgutamises, kus poolteise km pikkuselt kurvirohkelt mäeteelt kihutatakse alla kuni 100-km kiirusega. Et Ga Pa olümpia-bobiteed enne võistlusi mitte ära rikkuda, selleks sooritati harjutussõidud Šveitsis, St. Moritzis, kuhu olid aegsasti koondunud kõik suured bobisõitjad. Nende seas ei puudu isegi mehniklased ja argen-

Liugeldes lumilgendikel

Kaitseliidu suusatajad Zakopanesist tagasi.

Meie suusatajad, kes nelja riigi kaitseliidu organisatsioonide suusavõistlustel tulid teisele kohale, jõudsid neljapäeval, 6. skp., koos Soome meeskonnaga kodumaale tagasi, tuues kaasa hõbedase võidusamba, diploome ja võistlusmärke.

Võistlused Zakopanes toimusid väga rasketes tingimustes. Mõni päev enne võistlusi puhkes sula ja vihasajud. All orgudes olid väljad kohati lumest lagedad, kuna mägedes oli lumi vihma ja sooja tõttu muutunud suusatajale kohati vööniulatavaks lumesupiks. Vaatamata kõigele meie kaitseliidu suusaspordlased osutasid tublit võistlusindu ning olid märgatavalt paremad Poola mägimeestest, kes maast-madalast juba on harjunud suusatamisega kõrgetes mägedes.

Sellest huvitavast võistlusmatkast toome pikemalt järgmises „K. K.“ numbris.

Kõrval pildil Eesti ja Soome meeskonnad Tallinna jaamas tagasijõudmisel.

tiinlased. Muidugi on need inimesed, kel on palju aega ja veel rohkem raha ning samavõrra julgust ja surmakaartmatust, et endid ihu ja hingega pühendada sellele elukardetavaks saada võivale kelgutamisele. Inglise aristokraatidest, Šveitsi mägijuhtidest, Argentiina miljonäridest ja Mehhiko suurnikest koosnevatele bobimeeskondadele on Ameerika vastaseks välja saatnud meeskonna, kes koosneb politseinikest. Pealegi mitte tavalisist korraldajatest, vaid sääraseist, kellest igaüks kaalub 120 kg! Need jänki-politseinikud on nii kanged bobisõitjad, et nad viimasel võistlusel, mis korraldati St. Moritzis enne Ga Pa olümpia algust, tulid kindlalt võitjaks. Juba need olümpia-eelsed treeninguna korraldatud võistlused ei möödunud õnnestunult. Austria tuntuimaid bobisõitjaid Vinzenz Preiner, kes Ga Pa's pidi juhtima bobi „Austria 2“, lendas oma bobiga kurvist välja ja murdis reieluu. Kaassõitjad õnneks pääsivad väiksemate pörutustega.

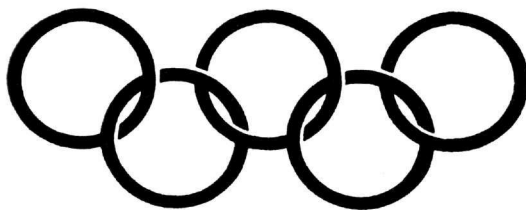
Kiiruisutamises ei ole enam jää-Nurmit, kelleks oli Claes Thumborg. Ta on jäänud vanaks. Nüüd ta on Soome kiiruisutamislidu juhtkonnas ja annab teistele õpetust. Kuid ei oleks kujuteldav, et ta saaks jääda eemale Ga Pa'st. Ta on juba seal ees, kuhu sõitis teistest aegsamalt. Vaatab ise ja annab

teistele õpetust, kuidas nüüdses veel kibedamaks läinud konkurentsis võita. Vanemaist uisutajaist on praegu veel ainsana järel ja ikka veel kõige kõrgemas vormis püsivaks norralane Ivar Ballangrud.

Kõigi nende rahvusvaheliste võimetega suursportlaste kõrval jääb meie ekspeditsioonile etendamiseks väike osa. See seisab mitte võitmises, vaid oma võimete otsekohehes mõõtmises maailma parimate järgi. Millised vahemaad praegu lahutavad meie tippe maailma tippudest? Selge vastuse sellele küsimusele saavad anda üksnes tagajärjed ise. Praegu me loodame, et meie ei jää viimseks igal alal.

Garmisch-Partenkirchenis on koos poolteist tuhat maailma parimat talispordlast. Kuid mitte ükski nemand, vaid sinna tuleb paiguti kuni 100.000 pealtvaatajat korraga. Selle rahva seas on ka kõrgemaid võimukandjaid, riigijuhte j. t. Meile lähedasemate maade kohta on teada Rootsi prints Gustav Adolphi sõit Ga Pa'sse. Prints Gustav Adolf on spordist eriti huvitatud ja ühtlasi on ta Rootsi olümpiakomitee esimeheks. Lätist võtab Ga Pa talvespordi kõrgpingest osa peaministri asetäitja M. Skujenieks, kes on Läti spordi keskorganisatsiooni juht.

Toomas Kivi.

Kuidas elas ja töötas JAAN POSKA

Tartu rahulepingu isa eraelu. Suur riigimees oli hea ja hoolitsev perekonnaisa, tema tasakaalukus ja rahu olid ületamatud. Vaidlus marksismi üle arreterimisel enamlaste jõugu juhiga

2. veebruaril möödus 16 aastat Eesti ajaloo ühest suurimast silmapilgust — Tartu rahulepingu sõlmimisest — mis pani punkti meie kodumaa ajaloo raskeimale leheküljele — vabadussõjale. Märtsikuus mälestame ühe suure eestlase — Jaan Poska — surmapäeva, kes on niisama palju aastaid surnud, kuipalju aastaid on meie rahu vana. Teda võib teenitud õigusega nimetada Tartu rahulepingu isaks.

Iga eestlane teab tema elukäiku riigimehena. Vanem põlv mäletab teda oma kaasaegsena, noorem põlv on kuulnud temast koolis. Vähesed teavad aga tema eraelu, mis oli varjatud avalikkuse eest ja on jäänud varjatuks tänini. Kahe suure tähtpäeva — Tartu rahulepingu sõlmimise ja Jaan Poska surmapäeva — vahel katsume heita pilgu minevikule ja valgustada selle suure eestlase elulugu koduse, vaigse töömehena ja hoolitseva perekonnaisana.

✦

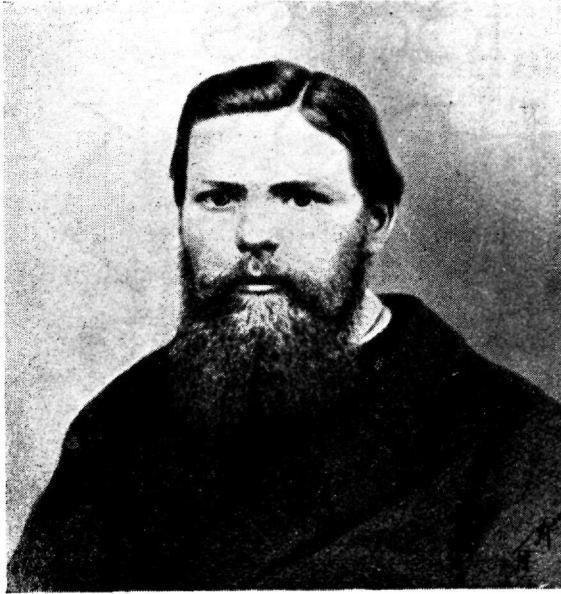
Kogu oma eluaja on Jaan Poska pidanud võitlema raskustega. See oli talle nagu saatusest määratud. Va-

nemad olid tal vaesed ega suutnud talle anda nimetamisväärset haridust, rääkimata majanduslikust jõukusest. Isa, kes oli Laiuse apostliku õigeusu koguduses köstriks, suri sel ajal, kui Poska käis vaimulikus seminariis. Vaatamata raskustele suutis ta lõpetada keskkooli eksternina, andes küpsuseksami Tallinnas Aleksandri gümnaasiumi juures. Ülikooli astudes hakkas ta algul õppima arstiteadust. Ühe aasta möödudes vahetas ta majanduslikel kaalutlusil selle teaduskonna õigusteaduse vastu. Nimelt jäi tal õigusteadust õppides rohkem vaba aega üle, mida ta kasutas tundide andmiseks, et sellega teenida endale ülalpidamist. Hea matemaatikuna oli tal tundide andmisega tööd küllaldaselt. Kehvatest õppimistingimustest hoolimata lõpetas ta ülikooli enne ettenähtud aega, 3 aastaga, mis talle võimaldati, ta andekust arvestades, erilise loaga. Ülikoolis õppides ei kuulunud ta ühessegi üliõpilasorganisatsiooni. Põhjuseks võib arvata, et tal ei jäänud selleks üldse aega ega olnud ka võimalusi.

Ülikooli lõpetanud noore õigusteadlasena, millise

Jaan Poska töökabinett. Seinal Poska ja tema isa pildid

Jaan Poska isa

tiitli ta oli saavutanud hiilgavalt rahvusvahelise õiguse teemal kirjutatud lõpptööga, ei saanud ta esialgu teenistust. Tallinnas olid tollal kõik vandeadvokaadid sakslased ja need võtsid oma abiliseks ainult omamaalasi ega näinud üldse heameelel „pärismaalaste“ jõudmist nende tasemeni. Jäi üle vaid võimalus hakata

---

Meie lõppsiht on —

---

tegutsema eraadvokaadina. Kolm aastat praktiseeris Poska eraadvokaadina. Siis sai ta vandeadvokaat Riienkampfi abiks ja hiljem ise vandeadvokaadiks. 1895. aastal abiellus ta riigirootslase Constance Ekströmiga, kelle isal oli klaasisepaäri Scheeli panga kõrval, kus asetseb praegu Feldti fototarvete äri.

Oma kodus oli Jaan Poska hea ja südamlük perekonnaisa. Oma elumuresid varjas ta alati perekonna eest ega teinud oma naist kaaskannatajaks sellega, et oleks rääkinud talle oma raskustest. Oma tasakaalukusega, rahulikkusega ja auväärse tösidusega võitis ta kõikide, nii omaste kui ka võõraste, lugupidamise ja poolehoidu. Majanduslikke raskusi tal enam tunda ei tulnud, sest juba abielludes oli ta Tallinnas suurima praksisega ja sissetulekuga advokaate. See-eest töötas ta varahommikust hilise ööni. Vähese vaba aja pühendas ta oma lastele, keda ta väga armastas. Lapsi oli tal 9. Kasvatuse püüdis ta anda neile eeskujuliku ja alati ergutas ta neid õppimisele, rõhutades seda, et haridus on ainuke varandus, mida ta suudab neile anda. Lastele õpetas ta juba varakult võõrkeeli, võttes majja saksa ja prantsuse keele õpetajad.

Ilusaimad hetked ta perekonnaelus olid õhtuti, kui perekonnapeal oli vaba aeg. Siis kogunesid kõik perekonna liikmed tema ümber ja ta luges neile ette Shakespeari ja Nadsoni teoseid. Üldse armastas Poska

palju lugeda ja ta omas suure ja väärtusliku raamatukogu. Ka ajakirjandusliku tööga tegi ta tegemist, kirjutades mitmes Tallinna lehes varjunime all sotsiaalsete ja poliitiliste küsimuste üle. Üliõpilaspõlves tõlkis ta Jaan Karu varjunime all P. Tšaikovski „Padaemanda“ ja kirjutas brošüüri Peeter Suurest. Veel koostas ta vene keele õpperaamatu, mille andis välja oma venna nime all, kes oli tollal rahvakoolide inspektoriks.

Eriharrastusena tegeles suur riigimees aiatööga. Oma maja ümber asetsevas suures aias hoolitses ta alataasa õunapuude ja marjapõõsaste eest. Okupatsioonipäevil ei olnud tal advokaadina tegevust ja ta töötas aias hommikust õhtuni. Ta kaevas ja istutas ning niitis heina. Kirglikult armastas ta kalapüüki. Tundide viisi võis ta ainult temale omase kannatuse ja rahuga istuda õngeridvaga jõekaldal, ka siis, kui ta ei saanud ainustki kalapojukest.

Juhtumit, et keegi Poska lastest oleks oma isalt saanud riielda, ei mäleta keegi. Tema karistusmeetod seisis rahulikus, südamesse tungivas isalikus noomimises, mille mõju oli sügavam ja suurem kui ühelgi vihal ja ägedusel. Kellelegi ei surunud ta oma taht vägisi peale. Huvitav on juhtum 1917. aastast. Siis käis osa Poska lapsi keskkoolis. Tollal korraldati keskkoolides ankeet õpilaste keskel, kus tuli vastata küsimusele, millist võõrkeelt keegi soovib õppida. Poska jättis oma lastele täielise vabaduse vastata igapähe oma tahte järgi. Ka nõuande näol ei avaldanud ta selles küsimuses oma seisukohta.

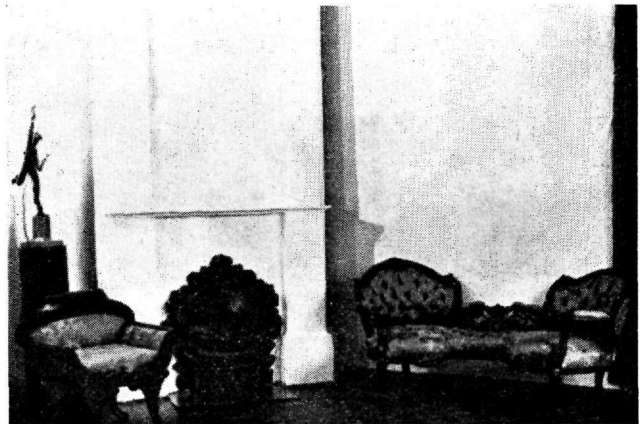
Tema isik võlus kõiki. See ei olnud saavutatud kunstlikult, ei suurte fraasidega ega võimu ning rikkusega. Millise lugupidamisega kiindusid võõrad ini-

---

oma riik ja oma kord!

---

mesed temasse, näitab juhtum 1917. aastast. Tollal oli Poska elu alatiselt hädaohus. Madruste ja soldatite salgad toimetasid tema kodus läbiotsimisi. Poska vana teenija, keegi Hiiumaa naine, tahtis kogu hingega kaitsta oma peremeest. Oma lihtsameelsuses meisterdas ta omapärase kaitseabinõu. Ta oli võtnud kaks ümargust metallkandikut, õmmelnud neile käterätikud

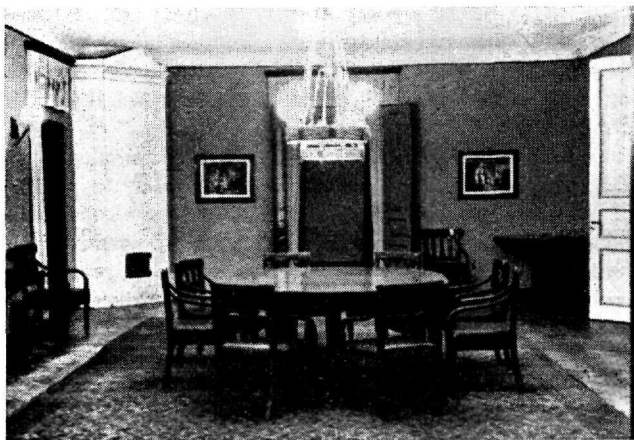
Saali nurk kaminaga

Mugav nurgake saalist

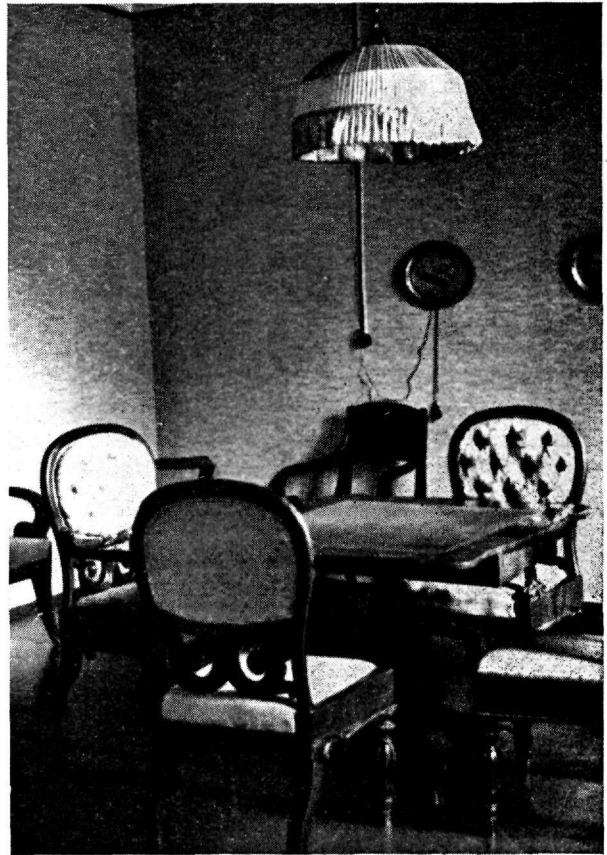
ümber ja kahe kandiku vahele rätikuisse lõiganud peasuuruse augu. Tema arvates pidi see „raudrüü“ peremeest kaitsma kuulide eest, kui see riputada kaela nii, et üks kandik jääb seljale, teine rinnale. Südamlikumalt ei ole Poska vist kunagi naernud kui siis, kui teenija tõi talle selle omapärase kaitseabinõu.

Tema rahulikkus ja tasakaalukus olid ületamatud. Kujuka näite sellest annab järgmine juhtum. Kord tuli salikkond enamlasti öösel tema korterisse Liiva tänavale toimetama läbiotsimist. Salga juhil oli kaasas tribunaali poolt arreteerimise käsk, mida see näitas Poska pojale. Poeg läks isa äratama. Kuuldes, et teda arreteeritakse, palus Poska arreteerijaid oodata seni, kuni ta riietub. Ilma mingi ärevuseta riietus ta ja astus püssimeeste ette lausudes: „Olen teie teenistuses.“ Salga juht hakkas kohmetult seletama, et ta inimest ikka päris ilma põhjuseta kinni viia ei saa, ja seletas, et tal olevat käsk arreteerida Poska tarbekorral. Asuti läbiotsimisele. Niikaua kui püssimehed tuhnisid korralikult korteri läbi, istus Poska salga juhiga teises toas

Söögituba J. Poska korteris

ja — vaidles hoolega marksismi üle! Läbiotsijad muud kahtlast ei leidnud kui ainult pool pudelit konjakit ja veini. Poska, kuuldes, et alkoholi hoidmine oli keeldud, oli valmis minema aeda ja lööma pudelid puruks. Arreteerijad sellega ei nõustunud, tuues põhjenduseks, et tribunaal soovib pudeleid näha. Poska jäeti seekord arreteerimata. Hiljem sai ta ka pudelid tagasi — loomulikult tühjadena. Tribunaal oli arvatavasti otsustanud vägijoogi ise ära juua!

J. Poska lastetuba

Tervislikult oli Poska võrdlemisi tugev. Arstidest hoidis ta kogu eluaeg eemale, olgugi et nende hulgas oli tal häid sõpru. Doktor Karl Lüüsiga istusid nad 1905. aastal koos Toompea vanglas ja organiseerisid kambrikaaslastest laulukoori, mida juhatas Poska kui vaimuliku seminaari endine õpilane. Ta võis olla arstile meeleldi sõber, aga mitte patsient. Kuid tormiline elukäik, sagedased ülepingutused ja raske noorusaeg avaldasid pikapeale oma mõju. Kannatustega karastatud mees talus kõik vaikselt ja rahulikult. Ta ei kaevanud kellelegi oma häda, oli täis julgust ja elurõõmu alati, kuni 7. märtsil 1920. a. südamerabandus viis ta sinna, kust ei ole enam tagasipöörmist!

Vastutustundeta käed Eestist eemale!

Eesti juhib ise oma saatust!

KROONIKAT

25. jaanuaril esitas sinne Itaalia saadik W. Ciccopardi välisminister J. Seljamaale noodi Inglismaa vastu tema sammude suhtes sõjaväelisis kokkuleppeis Vahe-mere baasis.

25. jaanuaril alustasid Eesti suusatajad koos soomlastega teekonda Poola, Zakopanesse, Poola Küttide Liidu poolt peetavaile suusatamisvõistlusile. Juhina sõitis kaasa ltn. Lepp — peastaabi spordipealik, suusatajaist: Kaasikov, Prantsa, Siitan, Sä-rak ja Purje.

25. jaanuaril peeti Tallinnas noorkotkaste vanemate juhtide koosolek, kus arutati möödunud 5 aasta tegevust, tuleviku eesmärke ja töökavu. Koosolekust võttis osa 75 noorkotkaste juhti üle maa.

25.—26. jaanuarini viibis Tallinnas Briti parlamendi liige miss Irene Ward. Ta kuulub rahvusvanameelsete hulka. Peahuviala — tööstuspoliitika, kuid ta tegeleb ka rahvusvaheliste probleemide uurimisel, missugusel otstarbel rändab palju ringi.

26. jaanuaril peeti „Estonias“ üleriiklik põllumajanduse ja metsanduse tegelaste kokkutulek. Koos oli üle 1400 inimese. Kõnedega esinesid riigivanem K. Päts ja peaministri asetäitja K. Eenpalu.

27. jaanuarist muudeti riigivanema otsusega Otepää alev samanimeliseks linnaks. Linnas on 2006 elanikku. Linna asub juhtima senine alevivalitsus.

28. jaanuaril peeti Londonis Inglise kuninga George V matused. See oli suurim matusetalitus, mis kunagi olnud — kuus kuningat ja üks president matuserongis. Eesti riigivanema esindajana viibis matusel kindral J. Laidoner. Tallinnas peeti samal ajal leinajumalateenistus Tallinna piiskoplikus Toomkirikus. Kohal oli riigivanem K. Päts, valitsus, diplomaatlik korpus ja hulk rahvast. Jumalateenistuse pidasid piiskop Rahamägi ja mitropoliit Aleksander.

31. jaanuaril oli Vene piirivalvel äge lahing jaapanlastega ja mandžukuolastega, kus mindi kokku isegi käsitsi. Jaapanlasi oli kuni 100 meest, kuid venelasi ainult 25 ümber.

31. jaanuaril suri ootamatult Ateenas kindral Kondylis. Möödunud aastal sõjaministriks olles surus ta maha venizelistide mässu, haaras võimu ja sai diktaatoriks. Tema teene on ka monarhia restau-reerimine, kuid amnestia küsimuses kuningaga vastollu sattudes loobus poliitikast.

1. veebruaril lendasid salapärasel viisil õhku Pekingi lähedal asetsevad Neudoukau laskemoonalaod.

Plahvatus surmas 50 inimest, haavas 100 ja purustas 250 elamut.

1. ja 2. veebruaril korraldati kaitseliidu peastaabi poolt Rägastveres purilendureile harjutuskursus. Kursusest võttis osa 18 lendurit üle kogu riigi. Kursuste üldjuhiks oli kaitseliidu peastaabist lkpt. Kalikorm, õppuste juhiks instruktor Rannaleet.

1. veebruaril Pariisis üliõpilased peksid välja loengusaalist prof. Jeeze'i, kes teadupärast esines Genfis sanktsioonideküsümuse arutamisel Abessiinia huvide kaitsjana.

2. veebruaril alustas meie talvolümpia-meeskond teekonda Garmisch-Partenkircheni. Sõitsid kiiruisutaja Mitt, suusataja V. Krassikov, iluuisklejad Hiio ja Michelson. Kaasa sõitis kolm Eesti ajakirjanikku.

2. veebruaril Tartus asetleidnud Eesti-Vene rahu-lepingu 16. aastapäeva pühitsemine toimus erilise pidulikkusega, sest samal päeval avati Tartu ringkonna-kohtu (endise riigikohtu) ruumides mälestustahvel selle päeva mälestuseks. Avamisel viibisid välisminister Seljamaa, kohtuminister Müller ja Vene saadik minister Ustinov.

2. veebruaril pühitses k.-l. Tartu maleva õppus-malevkond oma aastapäeva. See toimus suure pidulikkusega, sest õppurmalevkond on vabadussõjaaegse vabatahtliku koolipoiste pataljoni järglane. Pidustusel viibis üle saja sõjasangari, eesotsas peaministri ase-täitja Kaarel Eenpaluga, kes tol ajal oli patal-joni ülem.

*

Veel kunagi pole Itaalia-Abessiinia sõjateated ol-nud üksteisele nii vastukäivad kui möödunud nädala jooksul. See, mida teatavad itaallased, lükatakse homme abessiinlaste poolt ümber ja vastupidi. Lõuna-rindel näib praegu valitsevat vaikus. Eriline tegevus on sündinud põhjarindel. Tembienis peeti veriseim la-hing selle sõja ajaloos. Viimane teade kõneleb kuulsa Itaalia mustasärklaste diviisi „28. oktoober“ täielisest hävitamisest ja suurtest materjaalsetest kahjustest. Et itaallaste olukord ei ole siiski nii halb kui teated püüa-vad näidata, järeldub Mussolini küllalt sõjakaist väl-jendusist. Naftakeeld on sõjakuulutus, hirmsam sõja-kuulutus kui Euroopa seda võib arvata, seepärast Mus-solini hoiatab selle drastilise sammu astumisest. Ing-lismaal ei näi tõesti enam olevat nii suurt ruttu nafta-keeldu suhtes, sest eeskätt püüab ta Egiptusega rahu-jalule seada, et kokkupõrkel Itaaliaga ta oleks Aafri-ka kindlustatud.

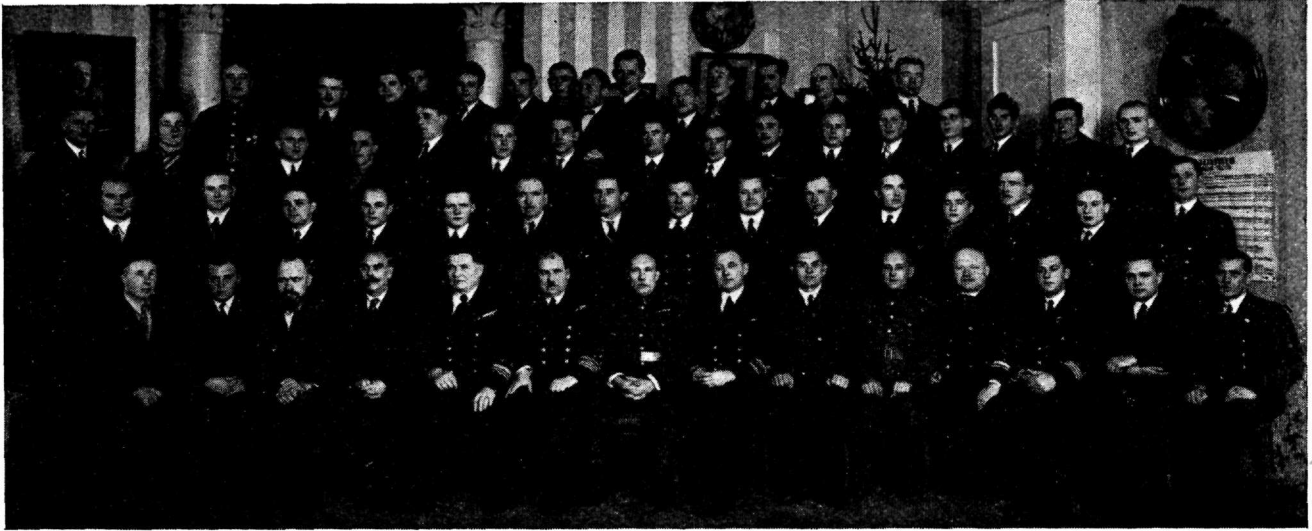

**Tänapäev ja tulevik kohustab!
Oleme mitte lõhkujad, vaid ülesehitajad!**

Kursustest osavõtjad

Saaremaa maleva mereüksuste kaitseliitlaste kursused

Saaremaa maleva staap korraldas 13.—19. jaanuarini s. a. mereüksuste kaitseliitlastele: paadijuhtidele, nende abidele, motoristidele, signalistidele, sideposti pealikeile ja minööri-dele kursused.

Kursuste eesmärgiks oli: anda paadijuhtidele ja nende abidele kaitseliidu peastaabi 1935/1936. a. tegevuskava ulatuses teoreetilisi oskusi väiksemate veesõidukite juhtimises; ühtlasi valmistades neid ette ja võimaldades neil omandada RT nr. 24 — 1935. a. tähendatud ujuvabinõude juhtimise kutseõigust vastava komisjoni ees katset sooritades; võtta läbi teoreetiliselt ja võimaluse korral ka praktiliselt kaitse-liidu peastaabi 1935/1936. a. tegevuskava ulatuses õppused motoristidega, minööri-dega, sideposti pealikutega ja signa-listidega.

Kursuste juhatajaks oli maleva vanem-instr. kpt. A. Pori ja kursuste vanemaks kaitseliidu Kuressaare meredivisjoni pealik L. Vaim.

Kursuste kestus oli 5 päeva, kokku 40 töötundi, kuna kuuendal päeval korraldati katsed kõigil läbivõetud aladel.

Õppealade järgi oli tööaeg jaotatud järgmiselt: navigatsiooni ala — 10 tundi, miini-traali ala — 5 t., mootori ala — 10 t., signaalala ja sideposti teenistus — 8 t., sise- ja kodukord — 3 t., riviõppus — 2 t., rk ja pk materjalosa tundmaõppimine ja kuulip. käsitlemine — 2 t. Kokku 40 tundi.

Kursuse õppejõududeks olid: Kuressaare eramerekooli juhataja J. Teär, sama kooli õppejõud A. Toropov, kaitseliidu peastaabi poolt lähetatud kapten-major K. Säask, kohaliku tööstuskooli õpetaja A. Koddu ja maleva van-instr. kpt. A. Pori. Signaalala õpetas soovijaile praktiliselt vabal ajal meresideme Sõrve postivanem V. Vilibert.

Navigatsiooni ala õppus korraldati kohaliku merekooli ruumides, mis koolijuhataja ühes vajaliste õppeabinõudega lahkesti kursustele andis kasutada. Mootori alal olid tunnid kursuslaste ühiseluruumis Pikal tän., kuhu lektor hra Koddu oli toimetanud mootoreid, nende osi ja jooniseid. Teised alad võeti läbi maleva kodu ruumides.

Kursustest võttis osa 61 inimest, neist mittekaitseliitlasi 5.

Ametikohtade järgi oli kaitseliidus osavõtjad: maleva mereüksuste pealik — 1, rajoonipealik ja tema abi — 2, divisjonipealik — 1, paadijuhte ja nende abid — 18, sideposti pealikuid ja signaliste — 14, motoriste — 8, minööri — 6, teisi pealikuid ja malevlasi — 6. Kokku 56.

Kursuste õppetöö oli varem saadud kogemuste põhjal korraldatud nii, et kursuselased võtsid ühiselt läbi kõik eelmainitud õppealad, hoolimata sellest, missugusele ametikohale neist keegi on määratud kaitseliidus.

Lõpukatseile ilmumine aga oli sunduslik igale oma erialal, näit. paadijuhile (abile) navigatsiooni alal, motoristile — mootori alal jne. Peale selle oli lubatud soovijaile ka teistel aladel, peale oma ametikohalise eriala, sooritada katseid. Lõpukatsete jälgimiseks ja kontrollimiseks oli kohale sõitnud k.-l. peastaabi mereüksuste jsk. plk. vanem-leitn. J. Kläär. Katseist navigatsiooni alal võttis osa 37 kursuslast. Neist sooritas eksami ja tunnistati vastava komisjoni poolt väärseks kuni 5 brutto-reg.-tonnilise laeva juhtideks sisesõidus 32 isikut, kuna 5 isikut omandas kuni 20 brutto-reg.-tonnilise laeva juhi kutse.

Kõigile värskete laevajuhtidele antakse sadamakapteni poolt välja vastavad tunnistused. Katse 5 br.-reg.-tonnilise laeva juhtimiseks sooritas ka Saaremaa maleva mereüksuste pealik Vilsandi „lindude kuningas“ A. Toom.

Miini-traali alal sooritas katse hästi 6 ja rahuldavalt 12 k.-l., mootori alal hästi 15 ja rahuldavalt 9, signalistide alal hästi 6 ja rahuldavalt 6 k.-l.

Kursuslastele oli Kuressaare linnavalitsuse poolt antud lahkesti kasutada tasuta ruumid, kuid soovijaile oli võimaldatud elamine ka linnas erakortereis. Ühiseluruumis oli maksey sisemäärustikus ettenähtud kaitsevæeline kord, millest kõvasti peeti kinni. Kursuslaste tulek õppusele ja minek ühest õppusekohast teise toimus kindlas rivikorras pealiku juhatusel.

Tuleb tõsiselt hinnata seda suurt huvi asja vastu ja head töötahet, mis valitses kursustel. Saarlased on ju enamikus kõik meremehed ja seepärast armastus tööd ja tegevuse vastu, mis kuidagi on seotud merega, on suur.

Seati eesmärgiks, maksu mis maksab, omandada laevajuhi kutse. Sealjuures saadi aru, et kursuse lühisuse tõttu ei jõuta kõike seal seletatud meeles pidada ja omandada. Et asjast jagu saada, otsiti üles merekooliõpilased koos oma õpperaamatutega ja vabal ajal tehti selgeks, mis oli puudulik.

Nii töötas tüse saarlane mõnikord üle kesköö ja tagajärjena näemegi rea värsked laevajuhte.

Kursuste lõpuks oli õpilaste ja õpetajate ühine pildistamine maleva kodus, mille järele maleva pealiku abi A. Lepik ja kaitseliidu peastaabi mereüksuste jaoskonna pealik J. Kläär tänasid kõiki nähtud vaeva, kursuste hea korra ja töö kordamineku eest.

A. P.

Lennuasjandusest

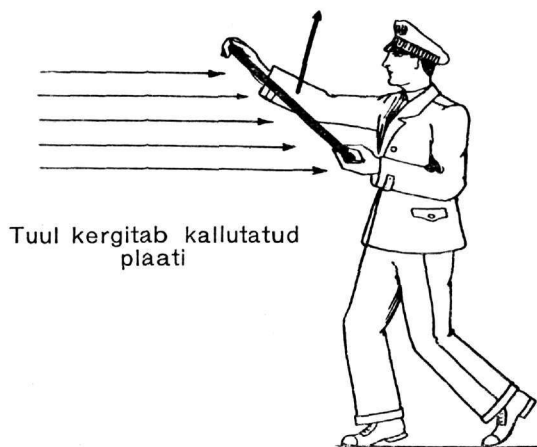
LENNUMEHAANIKA

MIKS JA KUIDAS LENDAB PURILENNUK

Dipl. ins. H. TOMBACH

(K. K. I nr. 1 järg)

Kui suuremat lamedat plaati hoiame vertikaalselt vastu tuult, siis tunneme, kuidas tuul surub vastu plaati õhuvoolu suunas. Õhutakistusel ja õhuvoolul on siis ühine suund. Hoides aga sama plaati mitte enam vertikaalselt, vaid teatud kallakuga vastu tuult, võime kergesti veenduda, et tuul mitte ainult ei suru plaati tahapoole, vaid ühtlasi tahab teda ka veel tõsta kõrgemale (vaata joon. 6). Õhutakistusel ei ole enam

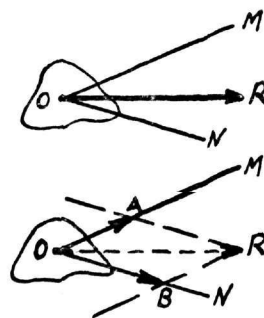

ühine suund õhuvooluga, vaid ta moodustab viimasega teatud nurga, olles suunatud enam-vähem perpendikulaarselt plaadile.

Õhutakistus koosneb nüüd kahest jõust: rindtakistusest õhuvoolu suunas — see on jõud, mis plaati surub tahapoole, ja tõstejõust perpendikulaarselt õhuvoolu suunale — see on jõud, mis plaati tahab tõsta kõrgemale. Aerodünaamilises tunnelis erilised tundelised kaalud mõõdavad eraldi rindtakistuse ja tõstejõu suurust. Tehtud mõõtmiste najal saadakse siis õhutakistuse suurus ja suund n.-n. jõudude parallelogrammi reegli kohaselt.

Teatavasti mehaanikas kujutatakse jõud nooltega, mis määravad jõu suunda ja missuguste pikkus on proportsionaalne jõu suurusele. Kaks jõudu, mis on rakendatud ühises punktis, võib asendada üheainsa jõuga, tingimusel, et uus jõud oleks kujutatud diagonaaliga parallelogrammis (õiges või viltuses nelinurgas), mille külgedeks on esimesed kaks jõudu. Überpöörduvalt võib üht jõudu asendada kahe jõuga tingimusel, et uued kaks jõudu moodustaksid küljed parallelogrammis, mille diagonaaliks on esimene jõud (vaata joon. 7).

Ühe jõu OR asendamine kahe jõuga OA ja OB milliste suunad OM ja ON on antud

Jõudude parallelogrammi reegli kohaselt saavutatud jõud on oma mõju poolest võrdsed algjõududega.

Seni uurisime jõude, mis tekivad siis, kui lamedat plaati hoida õhuvoolus teatud nurga all voolu suunaga. Kuna tähtis on ainult õhu ja plaadi suhteline kiirus, siis samad nähtused ilmnevad ka siis, kui liigutame plaati vaikselt õhus. Ka siis tekivad nii rindtakistus, mis takistab plaadi edasilikumist, kui ka tõstejõud, mis on suunatud perpendikulaarselt eelmisele. Sel nähtusel põhjenebki lennuki õhus püsimine. Mootori jõul keerlev propeller veab lennuki edasi võites rindtakistuse, kuna liikumisest tekivad tõstejõud tasakaalustab lennuki raskuse (vaata joon. 8). Purilennukil ei ole mootorit ega propellerit,

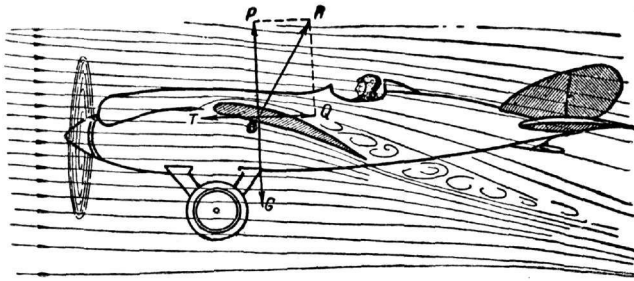

Oleme oma praegustele kogenenud riigijuhtidele järginud kodumaa kõigil kriitilistel silmapikudel —

meie teeme seda ka nüüd!

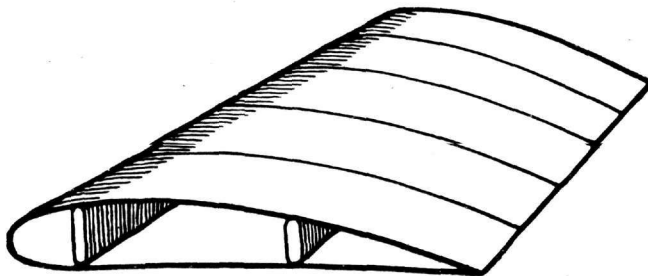

Mootorlennukile mõjuvate jõudude tasakaalu skeem: OT — propelleri tõmbejõud, OQ — rindtakistus, OG — raskusjõud, OP — tõstejõud. (OR — õhutakistus on asendatud kahe jõu: OP ja OQ läbi)
Jooned kujutavad õhujugade teekondi

— edaspidi näeme, missugune jõud asendab siin mootorijõudu, võimaldades lendamist ka purilennukiga.

Esimeste lennukite tiivad olid alguses moodustatud lihtsatest lamedatest plaatidest, pärastpoole kumeraist plaatidest. Kuid varsti pandi tähele, et otstarbekohasem on kasutada tiibadeks mitte õhukesi lamedaid või kumeraid plaate, vaid jämedamaid plaate, mille ristlõbilõige liikumissuunas on enam-vähem tilgakujuline. Tiivad valmistati nüüd teatud profiili järgi (vaata joon. 9). Nimelt on plaatidel edasilikumist

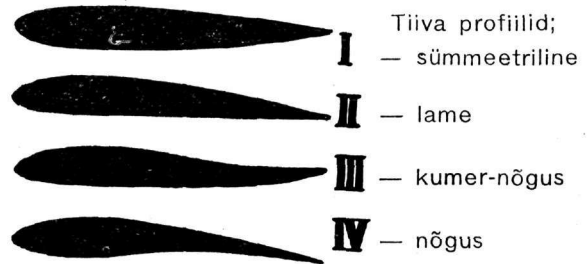

Normaalse profiiliga lennuki tiiva skemaatiline läbilõige

takistav jõud (rindtakistus) võrdlemisi suur võrreldes tõstva jõuga (tõstejõuga). Selle põhjuseks on voolujugade lahtikiskumine plaadi küljest, mille tõttu plaadi pealpool tekivad tugevad õhukeerised. Profiileeritud tiibadel tekivad õhukeerised on aga väga nõrgad ja seetõttu on ka säärase tiibade rindtakistus minimaalne.

Ühe tiiva profiili headust mõõdetakse arvuga, mis näitab, mitu korda tõstejõud on suurem rindtakistusest. Moodsail profiilidel on see arv suurem kui 18. Tähendab, kasulik tõstejõud on enam kui 18 korda nii suur kui kahjulik rindtakistus.

Tiiva profiile on mitmekujulisi (vaata joon. 10). Aerodünaamiliselt tunnetatud tuhandeid ise-

suguseid profiile. Igatüüpi neist on oma erilised omadused. Muuseas on ka nende aerodünaamiline headus mitmesugune.

Lennuki projekteerimisel valitakse tiibade profiiliks säärase profiil, mis võimaldab parimini saavutada neid lennuomadusi, missugused projekteeritaval lennukil peavad kujunema tähtsaimaks. Näiteks väikese maabumise kiiruse saavutamiseks tuleb valida profiil võimalikult suure tõstejõuga, väikese lauglemise nurgaga lennukil peab profiili headus olema suur j. n. e. (Järgneb.)

ESIMESI KATSEID MÄGESTIKULENNUS EESTIS

Kaitseliit pioneerina otsimas purilennumaastikku. Esimesele ebaedule järgneb energilisem töö. Sobiva maastiku leidmisel on võimalik sooritada purilennukil kestvuslende

1. ja 2. veebruaril korraldas kaitseliidu peastaap Tartumaal Raigastveres purilendureile kahepäevase harjutuskursuse. See oli Eestis esimene katse mägi-maastikul kasutada purilennuks tõusvaid õhuvoole, mis tekivad tuule puhudes vastu mäeseljandikku. Kursuse asukoht maastiku suhtes oli õnnestunud. Raigastveres asetseb umbes 3 kilomeetri pikkune kitsas järv, mida piirab igast küljest 30—40 meetri kõrgune seljandik, kohati kaunis järsu kallakuga. Mäeseljandik on küllalt pikk selleks, et kasutada soodsat tuult ja teha piki mäge purilendu. Kursuse ajal aga, kahjuks, puhus tuul ebasobivast ilmakaarest, nii et lennuk sai kasutada kõige madalamat ja lamedamat mäge. Ka ei

olnud tuul küllaldaselt tugev. Lendu segas veel lumesadu ja tuisk.

Kursustele oli läkitatud purilendureid üle maa ja kohale toodud kaks lennukit Tartust. Kursustest osavõtnud lendurid, arvult 18, olid saanud esialgse väljaõppe Tallinna maleva juures möödunud aasta sügisel korraldatud üleriiklikel purilennu instruktorite kursustel. See väljaõpe teostati lausikmaastikul ja Raigastveres tegid noored lendurid esmakordselt mägestikulen-
lendu, mis suuresti erineb lausikmaalennust.

Kursuste ülemaks oli kaitseliidu peastaabi mobilisatsioon- ja operatiivjaoskonna pealik kapten O. Kallikorm ja abiks ning tehniliseks juhiks Tallinna ma-

Lend lumetuisus Raigastvere mä-
gimaastikul

leva purilennu instruktor V. Rannalet. Suurt vastutulekut ja heatahtlikkust lendurite kortereisse paigutamises, toitlustamises ja liiklemisvahendite ning hobuste muretsemises näitas kohalik kaitseliidu kompanii, naiskodukaitse ja Raigastvere algkooli juhataja. Lennud äratasid ümbruskonnas suurt huvi ja kaunis kaugelt tuli kokku uudishimulisi. Mõnigi peremees oli rakendanud hobuse ja toonud kohale kogu pere. Asjast huvitatud oli eriti noorsugu, kes jälgis kursuse tööd

---

Rakendame kõik jõud ühise sihi saavutamiseks.

---

algusest lõpuni suure hoolega. Kursuse lõpul kuuldus juba kavatsusi hakata kohapeal ehitama lennukeid ja õppima lendu.

Kursus ei täitnud kõiki tema peale pandud lootusi. Maastik oli hea, tööde ja harjutuste kava eeskujulik ning viimisteldud, ainult ilmastik oli jonnakas ja kiuslik. Paar päeva enne kursuse algust puhus tuul kõige soodsamalt, kuid kursuse esimeseks päevaks pööris ta hoopis teise külge ja rauges. Küll andis aga kursus küllaldaselt kogemusi lendureile, kellele annab iga õhus viibitud minut treeningut ja uut oskust. Kindel on, et

kohase ilma puhul oleks saavutatud palju enam ja tehtud meie oludes esimesi kestvuslennu rekorde.

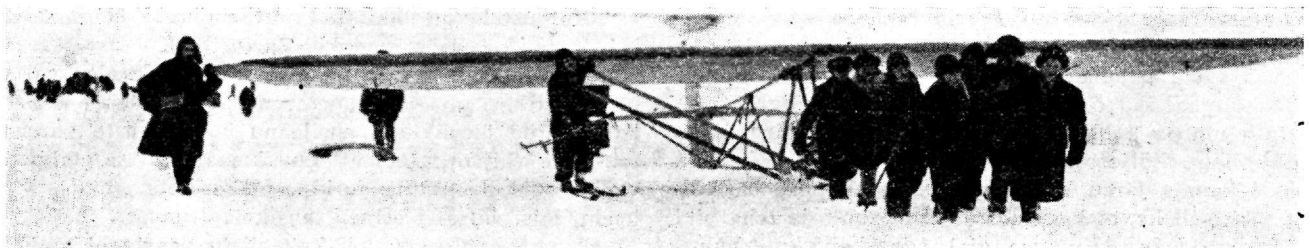
Esimene katse mägestikulennus on tehtud ja esimesed kogemused saadud. Nüüd järgneb veel energilisem töö edaspidiseks. Kavatsusel on uute võimaluste ja uue maastiku otsimine, kus võiks lennata igast ilma-kaarest puhuvate tuultega. Üle riigi on laiali kaitseliidu purilennu instruktorid ja igaüks neist uurib läbi oma kodukoha ümbruse. Sobiva maastiku leidmisel katsetatakse uuesti. Ebaõnnestumisel jätkatakse otsimisi, kuni leitakse, mida on vaja. Võrdluseks võiks mainida, et välisriikide suurte purilennukeskuste ja -koolide asukohtade otsimiseks on kulunud aastaid pingutavat tööd. Kergelt ei ole saadud midagi. Ka mitte

---

— See siht on vaba ja sise- miselt tugev Eesti

---

neid rekorde mägestiku kohal kestvuslennus, mis on mitme öö-päeva pikkused. Enne nende sooritamist on tehtud palju rasket tööd. Raskem kõigist aga on olnud algus. Nii meilgi, kuid õnneks oleme saamas sellest üle ja kindlasti saavutamas edu, mis kroonib meie nähtud vaeva ja töö.

Lennuki vedamine mäeharjale

KOLMEKÜMNE AASTA EEST

Vabariigi väljakuulutamise Velisel ja omakaitse organiseerimine. „Mustasaja“ tulek. Velise lahing

Käesoleva aastavahetusega möödus 30 aastat 1905. a. revolutsioonist, mis teataval määral tähistab meie iseseisvuse koidikut. Vaheaeg selleks on küllalt pikk, et selle aja jooksul oleks võinud ilmuda põhjalikke ja tüsedaid uurimisi mainitud ajajärgu kohta, kuid tänini pole selles suunas peaaegu midagi ära tehtud. Ainult ajalehis ilmub üksikuid katkeid ja mälestusi 1905. a. üle. Olgu siinkohal esitatud üks huvitavaimaid episoode 1905. a. võitlusest Läänemaal.

11. detsembril 1905. a. liikusid Tallinnast välja tööliste salgad. Nendega liitusid maatöölised, rentnikud ja talupojad. Liiguti mõisast mõisa ja revolutsioonilisest meeolust ja kätemaksuist haaratuna põletati maha enamik teel ettejuhtuvaid mõisalosse.

17. detsembril põletas väike salk linlasi ja Velise mehi ära end. rüütelkonna peamehe parun Otto Budbergi Vöhma-Vanamõisa lossi ja võttis kinni seal viibiva mõisa omaniku poja parun Otto Budbergi ning viis ta Velisele.

Velise valla mehed olid Läänemaal kõige ägedamad ja tulisemad revolutsionäärid. Nende liikumise juhiks oli kohalik õigeusu kooliõpetaja J. Paulus. Tema, nähes revolutsiooni kestvat ja arvates võimu olevat revolutsionääride käes küllaldaselt, on kuulutanud detsembris välja Eesti vabariigi, mõned nimetavad ka „Velise vabariik“. Kõneldakse küll Velisel vabariigi väljakuulutamisest, kuid seni pole läinud korda avastada täielikke teateid ja andmeid, millal just täpselt see väljakuulutamine sündis. Küll on aga andmeid, et J. Paulus kuulutas Eesti vabariigi välja 18. detsembril 1905. a. Haimre mõisa kella all. Tal olnud kindel lootus, et revolutsioonilised

väed liiguvad nüüd Tallinna ja vabariik jääb püsima. J. Paulus oli aga jõudnud 12 aastat ajast ette.

Samal ajal aga hakkasid liikuma igasugused kuulduused salapärasest „mustasajast“, kes pidi põletama ja tapma. Sageli ei teatud, mis see „mustersada“ õieti on, kuid Velisel oldi teadlikud sellest et „mustersada“ on paruneist koosnev reaktsoonäride salk, kes tuleb revolutsiooni maha suruma. Õudsed kuulduused „mustersajast“ aina sagesid, üks teadis sellest kõnelda hirmsamaid lugusid kui teine.

Velisel oli juba J. Pauluse õhutusel asutatud varem omakaitse — kaitseliit, tollal nimetatud sageli Velise kaitsevägeks. Kuipalju täpselt selles kaitsevæes tollal mehi oli ja milline oli üksikasjaline organisatsiooni korraldus, seda ei ole võimalik dokumentaalselt teha kindlaks. 1908. a., kui arutati Tallinna ringkonnakohtus Läänemaa mõisade põletamise protsessi, katsusid parunid ja nende tunnistajad tõendada, et Velisel olnud vabariik ning oma „punane“ ja „valge“ kaitseväge, kuid vastaspool — talupojad — sai asja vaikida surnuks ja nii jäigi kogu vene ajaks see huvitav ajalooline fakt avalikkuse ette toomata. Omakaitse olnud kindel organisatsioon, olnud rühmad oma pealikutega ja relvadeks olnud peamiselt jahipüssid ja revolvriv.

Pühapäeval, 18. detsembril, antud Velisel käsk oma kaitseväge kokkutulekuks Velise koolimajja, et sealt minna „mustasajale“ vastu. Mitte ainult oma kaitseväge, vaid ka kõik mehed käsutati relvadega koolimajja. Samasugune käsk anti ka Vigala vallas. Ka sealt tuli sadasid mehi pühapäeva õhtul ja öösel Velise koolimajja. Kuna õhtul oli J. Paulus lasknud lüüa õigeusu

Velise koolimaja, kus toimusid kirjutises tähendatud sündmused

kiriku tornist hädakella, siis tuli mehi kokku öö läbi. Relvastatud meestest täitusid kõik Velise koolimaja ruumid, kus pidi peetama sõjaplaane.

Mehed jaotati ära ja iga kümne mehe peale seati kümnik. Mehed pidid asuma Velise mõisa juure kuu-setara taha lahingu ootele „mustasaja“ vastu. Meeste arvu pole võimalik teha kindlaks, kuid neid arvatakse olevat 200—400 meest. Kogu plaani lõikas aga katki keegi Mihkel Värbu, kes hiljem ka ise sai surma. Andmed kõnelevad, et ta olnud palgaline mõisnike agent. See Värbu seletanud, et „mustsada“ ei tulegi Velisele, ja nii ei asunudki kaitseväge välja Velise mõisa juure. Olid väljas vaid vahid. Relvastatud kaitseväge jäi aga kuni esmaspäeva, 19. det., hommikuni Velise koolimajja, kus „mustsada“ talle ootamatult peale tormas.

Mis oli see „mustsada“ ja kust ta tuli?

Kui Harju- ja Läänemaal mõisad põlesid, olid mõisnikud koos perekondadega peaaegu eranditult põgenenud Tallinna või teistesse linnadesse. Rüütelkond oli hirmul oma varanduse ja mõnede maal viibivate aadlike pärast. Rüütelkonna peamees E. v. Dellingshausen tegi katseid kindralkuberner Voronovilt saada sõjaväge maa rahustamiseks, viimane ei jalgunud aga sõjaväge maale saata, hoides seda linna kaitseks. Ainult üksikuid väikesi sõjaväesalku saadi saata lühikeseks ajaks Harjumaale.

Mõisnikud olid aga juba s. a. oktoobris hakanud organiseerima omakaitset ning E. v. Dellingshausenil läks lõpuks korda sõjaväeülemust viia niikaugemale, et Tallinnas asuvaile mõisnikele jagati relvad välja.

17. detsembril oldi niikaugel, et 30 mõisnikku, abistatud 40 kasaka ja väikese salga jalaväe poolt saadeti rongiga Tallinnast Haapsalusse. Kogu selle salga juhiks oli Paeküla mõisnik O. G. v. Rennenkampff, kuna sõjaväelaste ülem oli st.-kapten Edmunud Toomel. Sellele salgale lisandus Haapsalust ja Läänemaal veel aadlikke ja nende pooldajaid.

Laupäeva, 17. detsembri, õhtul liikus see „mustasajaliste“ salk Haapsalust välja Martna poole. Märtnas Ehmja küla vahel kohtas salk 4 külapoissi. „Mustasajalised“ tormasid poistele kallale. Püssikuulist tabatuna sai surma Gustav Ostermann, mõõgalöökidest haavata Kustas Krusov ja Almann, kuna neljas poiss pääsis põgenema. Need olid esimesed „mustasajaliste“ ohvrid.

Laupäeva ööl ööbiti Ehmja mõisas parun Hoyningen-Huene juures. Pühapäeval liikus salk edasi Kulamaa kihelkonda Liivi mõisa, kuhu jäädi peatuma 19. detsembri kella 3—4 öösel. Seal peeti lõplikud plaanid, kuidas minna Velisele ja sealt päästa mässuliste käest noorparun Budberg, kelle vabastamine oligi „mustasajaliste“ sihiks. Liivi mõis oli mõisnikel vägedede koonduskohaks, kuhu koondati ka kõik ustavad tähtsamad mõisade ametnikud ja teenijad. Öösel kella 3—4 paiku hakkas see salk liikuma edasi üle Tolli, Konovere, Päärdu Velisele. Kakskümmend kasakat aga keeranud Tollilt vale teed ja sõitnud Vana-Vigala mõisa. Need ei võtnud osa Velise lahingust.

Esmaspäeva, 19. detsembri, hommikul seisis mõisnike omakaitse „mustsada“, toetatud väikesest kaitsevæeosast, ja Velise koolimajja kogunenud palju arvukam talupoegadest koosnev kaitseliit kokkupõrke eel. Mõisnikud olid varustatud heade relvadega, vintpüssidega, ja talupoegade kaitseliit ja teised kokkutulnud talumehed vaid jahipüssidega ja revolvratega. Jääb vist igaveseks ajaloo saladuseks, kui hästi „mustasajalised“ olid informeeritud Velise meeste jõust ja relvastusest, kuid et siin oli mängus äraandja käsi, selle poolt lasevad kõnelda mitmed faktid.

Velise koolimajja „mustasaja“ vastu kogunenud meeste seletanud J. Paulus, et see „mustsada“ pole

muud kui väike jõuk paruneid, kes tuleb lüüa tagasi, et siis olla vaba. Paulus polevat uskunud, et soldatid tulevad revolutsiooni sumbutama, kui kuulevad, et see on rahvuslik vabadusliikumine. Velise mehed ja nende juhid hindasid „mustasajaliste“ jõudu väiksemaks kui see oli tõeliselt.

Velise mehed olid ka uskunud äraandja Mihkel Värbu juttu, ja olid jäänud koolimajja, ainult üksikud vahipostid olid väljas Velise mõisa vahel. Esmaspäeva, 19. detsembri, hommikul, kui hakkas veidi valgenema ja relvastatud Velise mehed asusid alles koolimajas, kõlas korraga aleviku vahelt püssipaukude ragin. „Mustsada“ oli väljas. Vahipostid olid vangistatud ja need ei saanud tuua teateid „mustasaja“ tulekust. Enamik meestest asus koolimajas, vaid üksikud salgad liikusid aleviku vahel. Jahipüssidega ja revolvratega oli võimatu seista vastu hästi relvastatud, sõjaväe-püssidega varustatud „mustasajalisile“.

„Mustasajalisile“ oli nähtavasti hästi teada, et mehed asuvad koolimajas. Koolimaja piirati kolmest küljest sisse ja võeti risttule alla. Kasakad asusid Sopaaugu talu, soldatid Kalase talu põllule ja „mustasajalised“ parunid ise aleviku vahele, ja nii tulistati koolimaja vahetpidamatult. Ainult üks külg koolimajast, mis asetseis vastu Velise jõge, jäi vabaks. Esimestele paukudele järgnes vahetpidamatu ragin mitmekümnest vintpüssist, mis olid suunatud kõik koolimajale. Omakaitse — Velise kaitseliit — ei mõtelnudki sellases olukorras alustada vastutulistamist. Põgeneti koolimaja tagaukse kaudu välja ja läbi õpetaja rohuaija, mida varjas kõrge plank. Velise koolimaja kohal ühinevad Valgu ja Nurtu jõgi, sünnitades Velise jõe. Ja just Nurtu jõe kõrged kaldad võimaldasid põgeneda, kuna „mustasajaliste“ silm ei ulatanud sinna nägema. Velise meestel ja ka osal Vigala meestest, kes tundsid seda teed, õnnestus põgeneda. Osa Vigala mehi ei teadnud aga seda ja jäi koolimajja, sellega on seletatav, miks langes just nii palju Vigala mehi koolimajas surnuna ja haavatuina.

Tulistamine koolimajale kestis ikka edasi, kuid otse koolimaja kõrval asetses ka õigeusu preestri maja, mis oli ka võetud tule alla. Preester Allik sai kergesti peast haavata. Selle järele ilmus preestrimaja trepile preestri naine ja tõstis üles valge lipu, mille peale varsti lakkas ka tulistamine.

Nüüd tormasid „mustasajalised“ koolimajja. Koolilaste magamistoas lamas hulk mehi — mõned olid surmatud, teised haavatud ja kolmandad simuleerisid end surnuiks ja põgenesid hiljem. Mehed, kes nähti elus olevat, torgati täakidega läbi, samuti juhtus ka kappidesse ja mujale peitu pugenutega. Kogu koolimaja pöördi segamini, raamatud kappidest loobiti põrandale, kus need lamasid vereloikudes. Ka koolimaja õuel lamas surnuid ja haavatuid.

Koolimaja nurgal lamas surnuna Vigalast Jaan Kaimur, kes oli sihtinud kiriku trepi ääres oleva „mustasajaliste“ juhi von Rennenkampffi pihta. Mehe püss aga polevat läinud lahti ja kohe tabanud Rennenkampffi kuul Kaimurit surmavalt.

„Mustasajalised“ kohtlesid iga ettejuhtujat sellase metsikusega, mida kohapealsed vanad sõjamehed kinnitavad mitte kunagi näinud olevat. Kõneldud üldse vähe. Tegutsenud peamiselt püssitääk ja -pära. Nii peksetud Jüri Väljakat koolimajas seni, kuni ta jäänud lamama, siis lohistatud ta välja, riisutud tal saapad jalast ja torgitud talle täägiga mitmed haavad. Pidades meest surnuks jäetud ta lumele lamama, kus ta surnut teeseldes pidi haavatuna lamama mitu tundi. Jüri Veidel, kes saadi kätte surnuajal, tallati sisse rinnakorv ja teda piinati hirmsasti.

Kaheksa meest oli aga alevikus asuva vene rahvusest kaupmehe Kusmini poes. Mehed peitsid oma püssid aida alla ja puuriitade vahele, jäädes edasi kaup-

lusse, nagu oleksid nad tavalised kaubaostad. Hiljem, kui laskmine juba oli lõppenud, tulid „mustasajaliste“ juhid vallavanema Mihkel Lauteri (näitejuhi Ants Lauteri isa) saatel poodi. Võeti paar küünart valget riidet ja seoti kõigile meestele valged linnid ümber käte, kes võisid siis vabalt liikuda ning surnuid ja haavatuid abistada. Hiljem seoti valgeid linte ka teistele, keda ei peetud mässajaiks.

Koolimajas olid soldatid haavanud ka äraandjat Mihkel Värbut, kes järgmisel päeval Märjamaa haiglas suri saadud haavadesse. Ta oli küll karjunud: „Ma olen Värbu, olen Värbu!“, aga soldatid ei teadnud sellest midagi. Enne surma Märjamaa haiglas oli ta tunnistanud, et ta oli 100 (mõningail andmeil 200) rubla eest müünud ära Velise mehed.

Koolimaja ja ümbruskonna talud otsiti läbi. Koolimajas rööviti kõik haavatud poolpaljaks, võeti neil ka taskust uurid ja raha, samuti leiti ka taludes pärast läbiotsimist ikka olevat midagi kadunud, peamiselt aga väärtasju ja raha.

Otsiti noorparun O. Budbergi, kuid teda ei leitud kusagilt. Samuti katsuti igal võimalusel tabada üldjuhti kooliõpetajat J. Paulust, Mihkel Aitsamit j. t., kuid juhtivad tegelased said kõik põgenema. Noorparun Budbergi hoiti samal ajal kinni ühes väikeses saunas ja ta lasti sealt põgenema alles pärast „mustasajaliste“ lahkumist.

Juba varem olid Velise mehed leppinud kokku Harjumaal Rapla meestega, et kui abi vaja, siis abistatakse vastastikku. Pärast lahingut viiski kohe kaks käskjalga, Adu Riiberg ja Ants Taiberg, teate olukorrast Harjumaale Sobli tallu. Just lahingu ajal jõudsid Velisele ka Pärnumaal Kallase valla saadikud eesotsas õpetaja Palgiga. Velise meestel oli tihe ühendus Pärnumaal Kaelase meestega, kes aga lootsid peamiselt Velise meeste abile, sest juba varemgi olid nad saatnud Velisele J. Pauluse juure saadikuid, et saada teada, milline see uus õigus siis õieti on.

Mõni tund pärast lahingut, keskpäeva ajal, lahkusid „mustasajalised“ Veliselt, viies kaasa hulga vange. Haavatuist võeti kaasa ainult Mihkel Värbu, kes viidi Märjamaa haiglasse. Et Mihkel Värbut süüdistatakse üldiselt provokatsioonil, siis laseb seegi fakt oletada, et siin oli tegemist nuuskuriga, sest miks võeti raskesti haavatuist kaasa ainult tema, teistele aga keeldi isegi koha peal igasugune arstiabi andmine.

Pärast „mustasajaliste“ lahkumist jäid koolimajja ja ümbruskonda lamama surnuina: 1) Jaan Kaimur, 2) Jüri Rooste, 3) Kustas Seiler, 4) Mihkel Tannerberg, 5) Jüri Veide, 6) Jüri Matsokse († 21. XII) ja 7) Mihkel Värbu (suri haavadesse Märjamaa haiglas 20. XII). Kohale jäi haavatuid lamama mitukümmend, raskemini haavatuist mäletavad asjaosalised järgmisi: 1) Jaan Kalju, 2) Peeter Maasing, 3) Jaan Mittus, 4) Jüri Vajakas, 5) Ants Suurman, 6) Mihkel Uberg j. p. t.

Surmasaanute arvu võib praegu veel teha kindlaks kirikuarhiivide ja rahvamälestuse põhjal, kuna aga vangistatute ja haavatuiste hulka pole võimalik täpselt määrata. Ka tolleaegses eesti ajakirjanduses ei leidu selle kohta teateid. Ainuke ajaleht, kus ilmus tollal kaks lühemat teadet „mustasajaliste“ ja Velise lahingu üle, oli venemeelne „Valgus“, kes nähtavasti sai kõige rohkem ametlikku informatsiooni. „Valgus“ nr. 51 20. XII 1905 kirjutab: „Hädaoht. Haapsalusse, mis hulgustest kõvaste ähvardatud on poolsada kasakat ja salk jalaväge ühes vabatahtlikkudega ära läinud“

— vabatahtlike all tuleb mõista „mustasajalisi“ mõisnikke. Kirjeldatud Velise lahingu kohta toob „Valgus“ nr. 53 31. XII järgmise teate (teade on saadud muidugi saksa allikaist): „Velisel löödi möödaläinud nädala esmaspäeval põletajate ning dragonite vahel käre lahing. Esimesed olivad greeka-õigeusu koolimajasse kogunud ja pidasivad seal pidu. Dragonid võtsid nad risttule alla. Kuulu järele kautanud mässajad Velisel 6 meest surnutena ja 10 haavatutena ning 30 võetud vangi.“ Samad arvud esitavad sakslased ka Baltische Revolutions-Chronik'as Velise lahingu kohta. Muidugi on surmasaanute seas maha arvatud M. Värbu ja haavatuid on nimetatud 10 — võib-olla on need raskemini haavatud, kuna kergemini haavatute arv oli kindlasti suurem. Kui vangivõetute arv on nimetatud 30, siis võib seda uskuda, sest kui „mustasajalised“ ise vangistasid, siis pidi see arv neile hästi teada olema.

Jättes Velise lõhnana inimverest, sõitsid „mustasajalised“ kaasavõetud vangidega edasi Märjamaale, kus peatuti mõni tund, ja korraldati läbiotsimisi kohalike tegelaste juures, kes enamikus olid põgenenud ning kust midagi ei leitudki. Märjamaalt liiguti edasi parun Uexkülli Vana-Vigala mõisa ja sealt keskööl edasi Lihulasse, kuhu jäädi peatuma mõneks ajaks, tehes sealt haaranguid ümbruskonda.

10. detsembril oli kuulutatud välja sõjaseadus Tallinnas ja Harjumaal, kuna Läänemaal ei kehtinud veel tollal sõjaseadust. Seepärast ei võinud ka „mustasajalised“ mõista sõjakohut, vaid kõik vangistatud saadeti tapikorras Haapsalu vanglasse ja sealt edasi Tallinna. Sõjaseadus laiendati tervele Eesti kubermangule alles 27. detsembril (käesolevas artiklis kõik kuupäevad v. k. j.).

Velise lahinguga olid „mustasajalised“ lõõnud segi kogu revolutsionääride väe. Velise omakaitse juhid, kartes vangistamist, hoidsid kõrvale ega tehtudki enam katset uuesti relvastatud omakaitset koondada.

Kui 1908. a. arutati Läänemaa mõisade põletamist Tallinna ringkonnakohtus, taheti tunnistajate varal, eesotsas Märjamaa arst Hoffmanniga, teha selgeks, et Velisel oli olemas oma sõjavägi ja et oli kuulutatud välja „Velise vabariik“. Kuna sakslaste tunnistused põhjenesid kõik kuuldustel, siis ei arvestanud kohus neid.

See esimene katse kuulutada välja vabariik ja asutada omakaitse tasuti hiljem Velise meestele veriselt kätte.

Uue-aasta laupäeval jõudis Velisele madruseist koosnev karistussalk kapten parun H. V. Ferseni juhatusel, kes jäi Velisele jaanuari esimeste päevadeni. See salk tegutses peamiselt omakaitse ja mässuliikumise juhtide püüdmisega. 11. jaanuaril 1906. a. saabus aga Velisele kindral Bezobrazovi karistussalk, kes laskis 13. jaanuaril Velisel 4 meest maha ja jagas mitmekümnele ihunuhtlust. Sellega suruti Velise meeste vabaduspüüded veriselt maha.

See on üks juhtum 1905. a. ajaloost, kus nii talupojad kui ka mõisnikud asutasid oma vabaduse kaitseks omakaitse. Sel korral pidid andma talupojad alla, aga tosin aastaid hiljem võitsid nad ometi.

Meie 1905. ja 1906. a. sündmused on täieliselt läbi uurimata, oleks viimne aeg seda teha, sest enamik asjaomaseid tegelasi on varisenud juba manalasse. Huvitava peatüki 1905. a. ajaloost moodustaks talupoegade omakaitse organiseerimine, sest seda tehti ka mujal peale Velise.

Eesti Haridusliit

Teatritarvete ladu — Tallinn, Uus tän. 2—2. Tel. 452-02.

Näidendite ja parukate laenukoogud, jumes- tamisvahendid, dekoratsioonide materjaal jne.

Lavakunsti kursused, nõuanne maalavadele näitejuhtimiseks ja dekoratsioonide valmistamiseks, näitejuhid-konsulendid ja deko-
raatorid.

Näidendite laenukoogu:

Kraavihallid — Enn Vaiğur. Kolmevaat. rahvatükk lauludega.

Viirekõnnu peigmehe — K. Korvet. Naljamañg 3 vaat.

Põld kutsub — Paul Aldre. Näidend 3 vaat.

Maa jõud — Karl Sarin. Draama 4 vaat.

Isade tee — A. Mälk. Näidend 4 vaat.

Vabariigi aastapäevaks, võidupühaks ja rahvuspühiks soovitame:

Vahtramäe vabastajad — Jaan Riisalo. Rahvatükk 4 vaat.

Kapral Salu — B. Kanğermann. Näidend 3 pildis.

Kotkamäe kangelaşed — T. Braks. Näidend 2 vaat.

Kangelane kalmult — V. Sarapik. Vaatemañg rahvuspühaks
2 vaat.

Võnnu all — P. Voolaine. Näidend vabadussõjast 3 pildis.

Sõed — A. Tammann. Näidend 4 vaat.

**Lähemal ajal ilmub E. Haridusliidu kirjastusel uusi algupäraseid
näidendeid.**

Maalavade ajakirja «ARENG»

ilmub 8 numbrit aastas. Tellimise hind aastas Kr. 2.—, 1/2 aastas
Kr. 1.— (poolaasta tellimised 1. I kuni 30. VI ja 1. VII kuni 31. XII).